

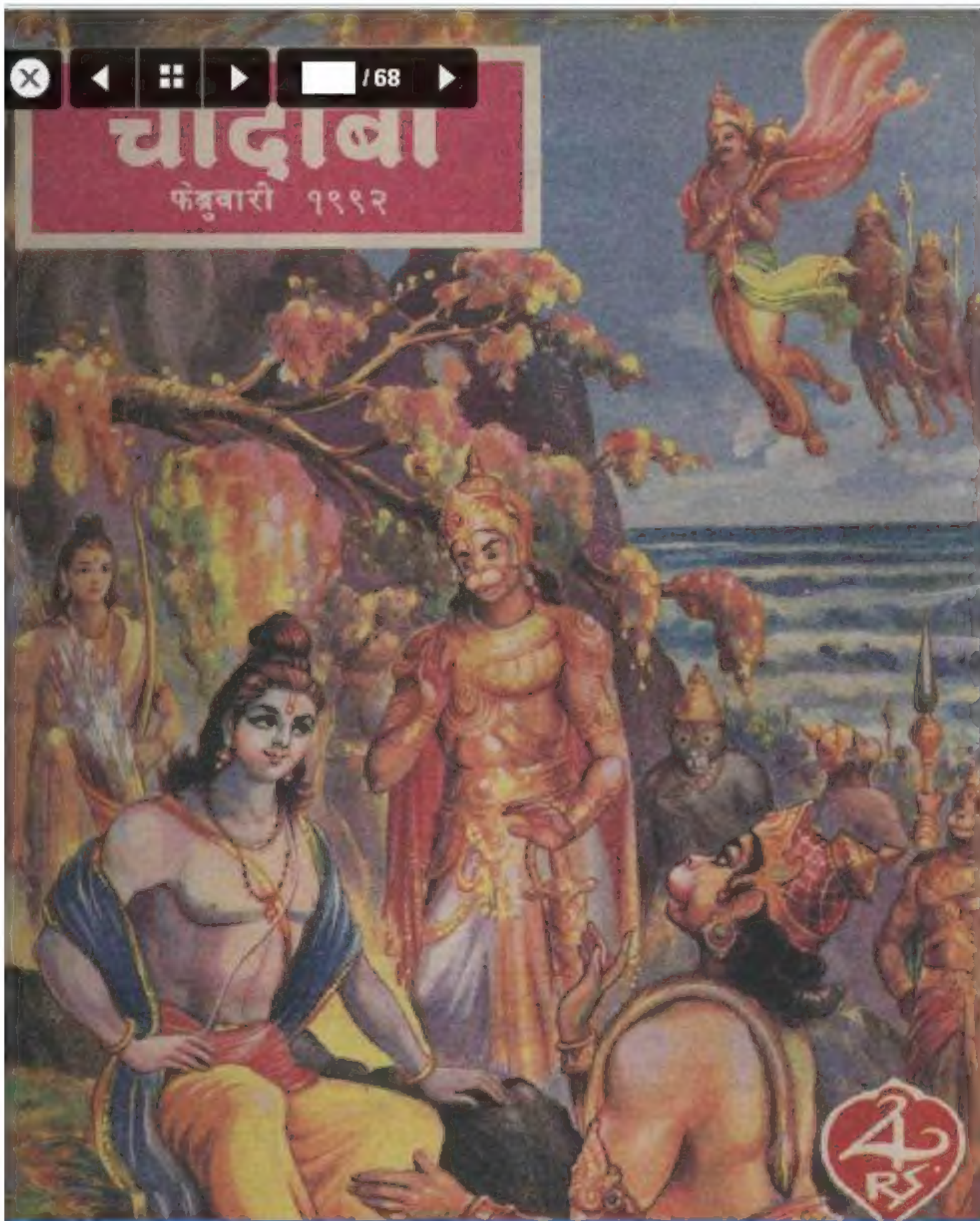

/ 68

चादाबा

फेब्रुवारी १९९२

आयुर्विद्याला पर्याय नाही
राष्ट्रक कुरुक्षेत्राच्या कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया

या वर्षीचा नोबेल शांति-पुरस्कार मियान-मार (बर्मी) श्रीमती आंग सान् सु नयीला देण्यात आला. भारतालाही होवातची संतोषप्रद आहे.

साहसाबद्दल नोबेल शांति - पुरस्कार

प्रेमपूर्ण सहानुभूति साठी शांतिपूर्ण बोर्बो काढण्यासाठी सतत उत्तेजन दिले. गेल्या दशकात आगिमात शांतिपूर्ण मोर्चे संघटित करून अपूर्व सामाजिक साहस

कधीचे प्रारंभिक शिक्षण दिलेलेत आले. त्या काळात तिची आई श्रीमती श्विन कधी मारतात ब्रह्मदेशाची राजदूत म्हणून काम करीत बसे.

दोन मुलांची आई आंग सान् कधी ४९ वर्षे वयाची आहे. नोबेल पुरस्कार समिती द्वारा दिलेल्या प्रशंसापत्रात म्हटले आहे- "श्रीमती आंग सान् सु कधी ने जगात स्वतंत्रता-प्राप्तीसाठी लढणाऱ्या नागरिकांना आणि मानवी अधिकारांचे संरक्षण करणाऱ्या, तसेच मानवजाती बद्दल

ज्ञानविषयाचे आगळे, निरक्षण व असाधारण कार्ये आंग सान् सु करीत केले." श्रीमती सु कधी आधुनिक ब्रह्मदेशाचे निर्माते यशस्वी आंग सान् बांची सुपुत्री होय. ब्रिटिशांच्या काळात ब्रह्मदेश भारतीय साम्राज्याचे एक अंग होता. आंग सान् या साहसी नेत्याने अखंड लढा लढून ब्रह्मदेशाला स्वातंत्र्य मिळवून दिले. परंतु ब्रह्मदेश स्वतंत्र झाल्यानंतर १९ जुलई १९४७ रोजी आंग सान् व त्याचे आठ सवकारी यांची अमातुष करणारांना, तसेच मानवजाती बद्दल कत्तल करण्यात आली ही अत्यंत दुर्भाग्याची

मोष्ट आहे. त्यावेळीं मू कपी रोग वकींची होती.

दिल्लीतील कॉलेजचे शिक्षण संपवून मू कपी ब्रॉक्सफीर्ड विषय-विद्यालयात दाखल झाली. तेथे राजनीतिशास्त्र व अर्थशास्त्राचे उत्तम अध्ययन करून तिने पदवी मिळवली. यानंतर काही काळ लंडन विश्व-विद्यालयात न काही काळ संयुक्त राष्ट्रांसाठी तिने नोकरी केली. एका हजेज युवकाशी विवाह बद्ध होऊन मग ती इंग्लंडला आली. नंतर संशोधन-कार्यासाठी ती भारतात आली व सिमला येथील इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ अॅडव्हान्स्ड स्टडीज मध्ये अध्ययन केले. इथे रहात असतांना तिने दोन पुस्तके लिहिली. एक आहे आपल्या पित्याचे जीवन-चरित्र आणि दुसरे मूलांना प्रह्लाददेवाची साहित्यी देणारे 'लॅट अस विहर्जिट वर्य' नावाचे पुस्तक.

संशोधन-कार्यासाठी मू कपी पुन्हा लंडनला आली. आई वरील आजारही आहे जसे बमजल्यावर ती रंगूनला परतली त्यावेळी जनरल नेविन यांच्या निरंकुश शासनात ब्रह्मदेशातील जनता हाल-अपेष्टा सहन करीत होती. सन १९४८ मध्ये ती जेव्हा पुन्हा मायदेशी आली, तेव्हा जनता तिच्या तत्त्वांसाठी लढास तयार होती. शासन मात्र तिच्या हालचालीकडे शंकास्पद नजरेने पहात होते. ८ ऑगस्ट रोजी झालेले विद्यार्थी-आंदोलन शासनाने अत्यंत निर्दयपणे दाबून टाकले. स्वातंत्र्यासाठी गेली होस वर्षे जालू असलेला लढा पाहून

मू कपी सांपपणे बसू शकली नाही. २ सप्टेंबर रोजी झालेल्या अधिवेशनात तिने मागणी केली की तात्काळ सरकारची स्थापना ताबडतोब झाली पाहिजे आणि त्या सरकारच्या देखरेखीखालीच निवडणुका घाल्या पाहिजेत. अन्य दोन नेत्यांच्या सहकार्याने 'नॅशनल लोक फॉर डेमोक्रेसी' नावाच्या नव्या पक्षाची स्थापना केली. ती २४ सप्टेंबर रोजी मू कपी या नव्या एन्.एल्.डी पक्षाची प्रघात मंत्री बनली.

१९ जुलई १९४९ रोजी 'हुतात्मा' दिनानिमित्त आपले वडील आणि सानू हांच्या ४२ व्या स्मृति-दिनानिमित्त एक विशाल वाषिकोत्सवात एक प्रचंड भिरवणूक काढण्यात आली. दुसऱ्याच दिवशी सरकारने तिला नजरबंद केले. १९९० मध्ये झालेल्या सर्वसाधारण निवडणुकीत तिच्या पार्टीला प्रचंड बहुमत मिळाले. पण शासनाने लोकसभाला घाब्यावर बसवले! गेल्या वर्षी 'प्रियामनाथ' हे तबे नाव घेतलेला ब्रह्मदेश स्वातंत्र्यासाठी आता आमुपलेला आहे.

लोकवादी व मान्यमावाच्या अधिकाऱ्यांच्या संरक्षणासाठी आणि सानू मू कपीने अहिंसा मार्गाचा अवलंब करून जे शांतिपूर्ण युद्ध आरंभिले त्याची नोबेल पुरस्कार-समित्याने मुक्त कंडान प्रशंसा केली. तिचे जन्मतोषूकें वर्षे व सहस्र यांच्या स्मरणार्थ समित्याने बीमती मू कपीला नोबेल पारितोषिक देऊन तिचा सन्मान केला.

जादुगारिणीची पाळीव कन्या

एक होती जादुगारीण. कोम्हापूरच्या जंगलात लाल मातीच्या टेकाडावर एका शोपटीत ती रहात असे. जादुगारीण आता म्हानारी झाली होती. तिची एक पाळलेली मुलगी होती. तिचे नाव होते कमला. कमला आता वयात आली होती. जादुगारिणीच्या घरजांची आता तीच व्यवस्था पहात असे. एके दिवशी संध्याकाळी पंचवीस वर्षांचा एक तरुण त्या टेकाडावर आला. त्यावेळी जादुगारीण आपले तांब्याच्या सारसारखे दिवणारे केस कमलाकडून विचरून घेत बसली होती.

त्या तरुणाला पहाताच जादुगारिणीचे मांजरीसारखे असलेले डोळे रागाने लाल झाले. त्याच्याकडे रोखून पहात त्याला बघमकावत जादुगारिणीने विचारले—“तुझ इतकं वाडसं! कोण आहेस तू? हे टेकाड चढून येण्यासं साहस कस करवसं तुला?”

“आत्माबाई, जो गरायला तयार झाला आहे, त्याला आणखी कशाचं मय? नू, वाटले तर मला कोंबडा-कोंबडी बनव आणि खिजवून भाऊन टाक!” तो तरुण इतकं आवाजात म्हणाला.

“हं, तुझ्यासारख्या गेरंहेल व्यायल्या-सारखी तोंबं करणाऱ्या मुवकांची मला गिंसारी वाटते. पण प्रथम हे सांग न, की असं कोणतं संकट येऊन कोसळलंय तुझ्या डोक्यावर?” जादुगारिणीने जरा शान्त होत विचारले.

या दरम्यान कमला शोपटीत गेली आणि लोटाभर धंड पाणी आणून तिने त्या तरुणाला दिले.

धटाघट पाणी पिऊन तो तरुण म्हणू लागला—“आत्माबाई, माझं नाव आहे सूर. बामच्या शेजारची मुलगी असिला हिच्यावर फार प्रेम आहे माझं. पण तिचा बाप

स्वाती देवगारे

तिच्यासाठी दुसरी स्थळं पहात आहे. आज सकाळी मी त्याला भेटलो आणि म्हणलं की मी लग्न करीन, तर अश्लिलाशीच करीन, नाहीतर आजोवन ब्रह्मचारी राहीन. तर तो माझ्यावर भलताच भडकला अन् म्हणाला की कंबोर्किवतीचा मी, आपल्या बायकोचं पोट कसं भरीन? माझा अपमान करून त्याने ठकलून दिलं मला! आता माझी मलाच मृणा वाटू लागलीय, असलं जिणं जगण्यापेक्षा मरणचं बेहतर! म्हणूनच मुद्दाम तुला पोषत आलोय मी हय!" इतके बोलून तो उभाये सोडू लागला.

जादुगारीण यावर काहीच बोलली नाही. ठेकावाजकन जतकन ती तळपाजवळ

गेली अन् तिथले काळे बंदक मानेला पकडून घेऊन आली.

"तू काय मला बंदकाच्या मासाची मेजवानी देणार आहेस?" सूरने भावचर्याने विचारलं.

"अस नाही रे!" ती त्याला म्हणाली— "हे एक विशिष बंदक आहे. तू त्याला जितक्या वेळा म्हणशील, तितक्या वेळा हे अडं देत राहील. दिवसभर थांब्याकडून अडी मिळवून, ती विकून, त्या पैसातून मारामात तू बायकोलाही सायला घालू शकशील. अश्लिलाच्या बापाला हे सांग, म्हणजे तुम्ही अडचण दूर होईल."

ते बंदक घेऊन सूर निघून गेला. पण दुसऱ्या दिवशी अंधार होण्यापूर्वीच तो बंदकासह जादुगारीणकडे परत आला.

त्याला पाहून ती आश्चर्याने म्हणाली— "मला वाटलं होतं की बायकोला बरोबर घेऊनच तू आशिवरि घ्यायला माझ्याकडे पोसील! मग असा वेदुरा पाडून का परत आला आहेस?"

जवळच चमेलीची फुलं तोडत असलेली कमळा लगेच झोपडीत गेली आणि लोट्यातून थंड पाणी आणून तिने सूरला दिलं. पाणी पिऊन सूर म्हणाला— "हे बंदक पाहून अश्लिलाचा बाप मुळीच खूब झाला

नाही तो उकट म्हणाला— 'मी माझं पांढरं मांजर याच्यावर सोडलं, तर अणातच ती याचा चट्टामट्टा करील. मग कस अश्लिलाचं पोट भरतील तू?' मी यावर काय उत्तर देणार? आता माझं जण अगदीच बेकार आहे आल्या-बाई!"

जादुगारीणने यावर बराच विचार केला. नंतर तिने कोथऱ्यात ठेवलेला एक पेटारा घुंटे बोटला आणि ती म्हणाली— "या पेटाऱ्याची करामत काय सांगू? आता तुझा सासरा नक्कीच आपल्या पोरीचं लग्न लुड्याशी लावून देईल बघ. या पेटाऱ्यात द्रात घालून तू जी वस्तु मागशील, ती मिळेल तुला! ह. पण धातनं अश्लिला मागू नकोस ह. फक्त निर्जीव वस्तुच मिळतील यातन."

सूर ती पेटारा डोबदावर घेऊन निघून गेला. पण दुसऱ्या दिवशी संध्याकाळीं डोबदाशी पोचताना त्याने तो जादुगारीणोच्या दारातच खाली सावरला.

"लुड्या सासऱ्याला हा पेटाराही निरुपयोगी वाटला की काय?" जादुगारीण रागाने बोलली.

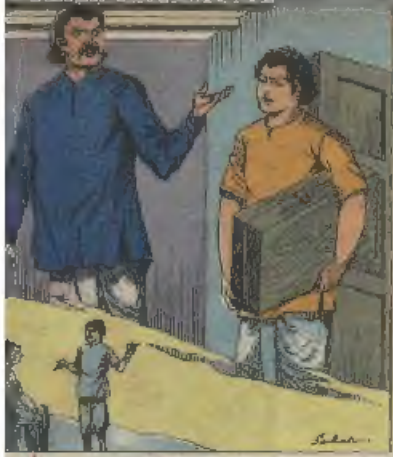
"आता या बाबतीत माझ्याशी काही बोलूच नकोच आल्याबाई! त्याचं बोलणं आठवसं तरी माझ्या पोटात आग पेटतेय

मुसती! ते बोलणं तू ऐकलेस तर शान्त राहूच शकायची नाहीस तू! हा, दलकं वाईत आहेत ते खान्द." सूर हय टाकत म्हणाला.

"हं? इतकं माळस? काय म्हणला तो? आता तर नक्की ऐकायलाच हवेत ते शब्द मला! सांग लवकर सगळे!" जादुगारीण राग न आबरता ओरडली.

कमलाने सूरसाठी गार पाणी आणलं. पण ते जादुगारीणीला देत तिने विचारलं— "तू का इबास टाकतेयस आई? तुम्ही तर जगोदरच तब्येत बरी नाहीय." पण हे विचारताना कमळाचा आवाजही रडवेला झाला.

पाणी पिऊन जादूगारीण म्हणाली—“हो, जाता सांग दे, काय म्हणाला तो घबरेलोर?”

“त्याने या वेदाच्याचा कमलाकर पाहिला. बघत ती काहीच बोलू शकला नाही. पण नंतर जेव्हा संतस्त तंवायाने माझ्याकडे पहात त्याने विचारले—‘मुल्लूग लागतोस या साऱ्या जादूच्या वस्तू? त्या काळ टेकाडावरच्या जादूगारणीकडूनच आणत असला पाहिजेत बहुधा!’ तिचीच भेटवानी विसतेय ही! अग माझ्या मुलीवर होला कशाचा गुस्सा? जा, जा! त्या जादूगारणीच्याच पाळलेल्या—वस्तूक—भुलीशी गाठ भाऊन घे ना आपली! अस

म्हणून दातबोट सात पहात राहिला माझ्याकडे तो आयाशई!” सूरने सांगून टाकले.

हे ऐकून, जसे काही आपल्याला फार महत्त्वाचे काम आहे, असे दाखवत कमला घाई घाईने झोपडीत निघून गेली.

जादूगारीण जरा वेळ विचार करत गप्प राहिली. नंतर ती म्हणाली—“तो जे काही बोलला, त्यात मला काही वाईट शिसत नाहीय. पण हो, तुम्ही ह्या प्रसंगाकाला काही हरकत नसेल तरच हे.”

यावर सूरची जीम जरा अडखळली. ती म्हणाला—“पण.....पण, कमलाला मी पसंत असेल तर.....!”

“कमलाच सोड, मी म्हणून ते ऐकेल ती! ठीक, मग हे लग्न कुठे अन् कस करायचं सांग.” जादूगारणीने विचारले.

“माता मला गृहस्थात नोकरी मिळालीय आताशई. लग्न साधून आणि एकाखा वेळाला करू.” सूर म्हणाला.

दोन दिवसात विवाह पार पडला.

सूर बायकोला घेऊन शहराकडे निघाला तेव्हा जादूगारणीने विचारले—“जावईबापू! त्या दोन जादूच्या वस्तू नाही नेणार बरीबर?”

“त्याची काही जरूर नाही बासुमाई! मी जी नोकरी करीन ती आमच्या उदर-

निर्वाहाला पुरेशी होईल. जादूच्या वस्तूंचर किती विनय बघलंयून राहिलं?” सूर बोलला.

“शाब्बास, लाखाची थोष्ट बोललात जावईबापू!” जावयाची प्रशंसा करत सासू म्हणाली.

ते दोघं शहराकडे निघाले. दुपारी ते एका तलावाजवळ पोचले. तेथे एका साडाखाली बसून त्यांनी जादूगारणीने दिलेली माकरीची पोटली सोदली. त्यातून जादूगारणीने लिहिलेली एक चिटठी निघाली. तीत असे लिहिले होते—

“जावईबापू! वसं समजू नका, मी तुम्ही आपल्या सासूपेक्षा अधिक बुद्धिमान जाहात. गहिल्याच चिबशी मी ओळखलं होतं कि तुम्ही कमलासालेच आला जाहात.

कितीकदा अंगलात फिरता फिरता कमलाकडे पहात असलेले मी तुम्हाला पाहिलं आहे. माझी त्या सर्वांचर भीट नजर असे. पण तुमच्या घेवाचा नदरेणा पहाण्यासाठीच

मी एक तरीशा घेतली. जादूच्या वस्तूंची सालूच मी तुम्हाला द्यायला ‘अखिलाशी प्रेम’ हा तुमचा केवळ एक बहाणा होता, हे मी केव्हाच ओळखलं होतं. काहीही आणितलं, तरी देणारा वेदाराही तुम्ही परत केलात, तेव्हा तुमचं कमलावरच मना-पासूनच प्रेमही मी ओळखलं. तुमचं आध्व्य सुखासमाधानात जावं होच माझी प्रार्थना! हॉ, पण कसोत कमी वर्षातून एकदा तरी मला भेटायला आलात, तर मी आपलं आय समजंन!”

चिटठी दाखून कमलाचे डोळे अश्रूनी डबडबले. पदराने ते पुसत ती सूरला म्हणाली—“पाहिलंत, माझी बाई किती चांगली आहे! पण तरीही सगळे जण मला—‘जादूगारणीची पाळलेली मुलगी’—असंच म्हणतात!”

“जाता कळवी नको कसल! माणुके मुला सर्वजण ‘सूरची बायको’ असं म्हणू लागतील.” तिचे सान्त्वन करीत सूर पण तुमच्या घेवाचा नदरेणा पहाण्यासाठीच

चांगली गोष्ट

मुलकच पक्का लावला जातो होता. लाव घेताना एकदा तो एकदला गेला. राजाने त्याला वेवासरनमधे पाठवले. वेवासरनमधे जाऊन तो बसल्यास्य असणारे आणि दीर्घकाळ रोवाने बसत असलेले रोगी ठेवले जात. तिला म्हणून, बस रोग्यांची हसूपा करामला अकराव्यांना वेवासरनात पाठवायची राजाची पद्धत असे.

एकदा बारास द्वावाचा मोठा नामग्नत पहाण्या त्या वेवासरनमधे आला. त्याने लेवील वर रोग्यांची बस घेऊन त्याची विचारपूस केली. एक आठवडापर तो लेवेन राहिला आणि मोठ्या सत्पत्तेने रोग्यांची सेवाही त्याने केली.

हे सर्व पाहून आश्रमनि बल्लभने घारासला विचारले- "स्वामी ! आपण तर मोठे महात्मा वाहात; तरीही आपण या रोग्यांची सेवा करत आहात. आपणाचा बांधव काही घरम किंवा कमीपणा नाही वाटत ?"

"माणसांची सेवा करताना घरम कसली वेटा ? उचट बाबटून जमिनात वाटापळा ह्या !" घारास म्हणाला.

जावर बल्लभने आपली कहाणी सांगितली आणि म्हणले- "इथे काम करणं ही बरेचशी गोष्ट वाटे मला आजवर ! पण वाता यापुढे मोठी त्यात जमिनात बाळमीव."

तेव्हा त्याला घटावत घारास म्हणाला- "कुठल्याही काम अक्षेपट सोडणं बरं नव्हे. म्हणून तू आज वाटणच पावू ठेवणं ठीक होईल." आणि म्हणून घारास तेवून निघून गेला.

घारास हा मानकसेवा करण्यासाठी आणि बल्लभ हा मित्रां मोषण्यासाठी त्या कैदा-तबनात गेले होते. कोणीही जर काही काम करत असेल तर त्या कामाचा चांगलेपणा या बाईटपणा, हा त्या कामाच्या अक्षेपटवर नव्हे, तर ते करण्यामागील कारणावरच अवलंबून असतो; ही गोष्ट बल्लभाला घटानात आली. घारासची आपली स्वतःची तुसना करणात आपण केलेल्या त्याच्या अवलंबून त्याला गरम वाटली. त्या ज्ञानापासूनच आपण वाईट मुल सोडण्याचा तो आटोकाट प्रयत्न करू लागला.

साहसी
भागू

[१०]

[पूर्व कथा : अपुर्वेने समीरला हाकून त्याचा तावडीतून सोडवले होते. अपुर्वेच्या सूचनेवरून समीरने समुद्री चाण्यांपासून गावातली मुले वाचवली होती आणि जजिला राजाच्या हवाली केला होता. त्या घनाचा उपरोक्त प्रशाहिताय न्हाव असेही त्याने राजाला सुचवले. समुद्री पावे कीर केले गेले. —आता माणुकीन कथा सार्या.]

वाटसरूची वाटमारी करून त्यांना लूबा-या हिम्यमुठपाळा पूर्ण समाधान मिळेल. ह्याचे चोर आणि समुद्रात जहाजे या बातमीच्या प्रसारामुळेच दुष्ट लोकांची लुटपारं चाचे पकडले गेल्यामुळे राज्यात दुष्कृत्ये एकदम बन्द होऊ लागली. बोरोचे भय अरेच कमी झालेले होते, समीरम राजाने समीरला आपला 'सन्सगाद' नेमले. कुठल्याही प्रकारची अबघण या संकट न येता काही दिवस असेच निघून गेले. आता अपुर्वे हिमालयात निघून आला असतो. मुष्टाचा अंत झालेला पाहून आणि सदानन्द मुनीच्या साविध्यात

"बांदोबा"

एका-विशिष्ट कर्तव्याचे पालन करायचे आहे आणि ती धूरा केवळ तुझ्याच खांद्यावर आहे. मी मी योगशक्ति मिळवली आहे, त्यातली पोडीशी मी तुला देत आहे. तिचा तू मानवजातीच्या कल्याणासाठी उपयोग करायस. आता तीच तुझी जबाबदारी. तू आपली जबाबदारी उत्तम प्रकारे पार पाडशीलच.

"मी पहिल्यापासून तेच तर करत आलोय न बाबा! आपल्या इच्छेविरुद्ध मी काही केल्या आणि आपण त्याबद्दल नाराज आहात, असे तर काही नाही बघलं ना माझ्या हातून?" अपूर्वने नम्रतेने विचारले.

"नाही बेटा, असे काही नाही. मी जे मी संकल्प केला, तो तो तू पूर्णच केलास. हे सर्व मनात आलं की मांस मन आनन्दाने भरून जात!" योगी सदानन्द म्हणाला.

"घन्य आहे बाबा. मी घन्य आहे! हल्ली राज्यात सर्व काही उत्तम चालू आहे. लहान सहान काही समस्या असतील, हे मला माहीत आहे. पण त्या त्यांच्या त्यांनीच सोडवायच्या आहेत. 'प्रयत्न करणे' हे मानवजीवनाचं प्रमुख अंग आहे, जन्म समन्यांशी तुम्हाही करायची काही गरज नाही. तुम्हाला सद्ध्याबाबून प्रगती होत नसते हे

तुम्हाला माहीत आहे न बाबा?" अपूर्वने विचारले.

"होय, ही गोष्ट एकदम खरीच आहे बेटा! पण तरीही, मानवस्वभाव हा फार विचित्र आहे. शांतीने जीवन व्यतीत करणं, हे काही लोकांना कठीण जातं. काही लोक नेहमीच काही न काही जडवणीत सापडत असतात; त्यांना त्याशिवाय गोपच येत नाही जणू!" योगी सदानन्द गंभीर होत म्हणाले.

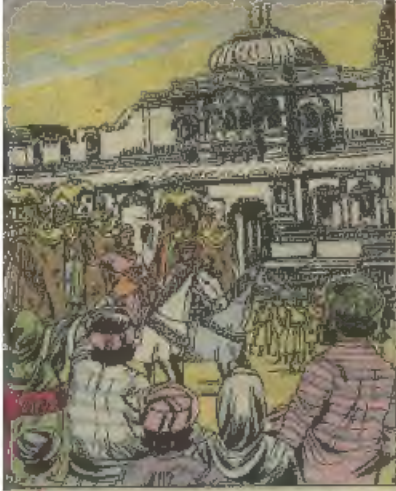
हे ऐकून अपूर्वच्या चेहेऱ्यावर आश्चर्या-वरीनच भोंदोही प्रकटली. त्याने चटकन विचारले-"बाबा, अशी काही मागसं आता काही दुष्कर्म करू पहात आहेत काय?"

"होय, बेटा! तू सन्यास दाखवलेल्या-पैकीच असणारे हे लोक तर त्या चोर-डाकूपेदाही जास्त भोकेवाज आहेत. चोर-डाकू तर अगदी सामान्य माणसं असतात. पण मी आता ज्यांच्याबद्दल सांगणार आहे, ती समाजात चांगली 'प्रतिष्ठित' म्हणून गणली जाणारी माणसं आहेत. यांपैकी काही अधिकारी माणसं आहेत, तर काही जण अमाव ऐसेवाळे लोक आहेत. माणसी काहीजण असे आहेत की जे खूपच बुद्धिमान आहेत." योगी सदानन्द लांब उसास सोडत म्हणाले.

"आता ते कोणता उपद्रव मावळ पहात आहेत बाबा?" अपूर्वने अस्वस्थ होत विचारले.

"त्यांचा तुला स्वतःलाच पत्ता लावायचा इवा. एकदा मी मानवजातीच्या भविष्याबाबत विचार करीत घ्यानावस्थेत पोचलो असताना माझ्या दिव्य दृष्टीला एक दृश्य दिसलं. दोन मोठी माणसं कसलसं अपवित्र कार्य करण्यासाठी गुप्त कारस्थान करीत होती. या दोघांपैकी एकाला मी ओळखलं. तो आहे रत्नपुरीचा प्रधान! उवा पुन्हा ते दोघं काही गुप्त मसलत करणार आहेत. पण ती कसली असूकत अन् ते कोणतं कारस्थान बाबदल

मात्र मला काहीच माहीत नाही. तू ताबडतोब प्रचानाच्या घरी जा, आणि काय बघणार आहे हे माहीत करून घे. ते कारस्थान तू शोधून काढ बेटा!" इतके बोलून सदानन्द योग्याने अपूर्वला आशिर्वाद देऊन रवाना केले.

संध्याकाळ झाली. रुद्रपुरीतल्या देवळांच्या घंटा वाजू लागल्या. राजवाडा आणि प्रचानाचे घर यांमधील एक बडाच्या बांधावर अपूर्व जपून बसला होता. प्रचानाच्या घरात निरापला योग्य संघोची तो वाट पहात होता. राजवाड्यासमोर काही लोक मोठ्या

आनन्दाने व उरसाहाने काही घोषी बोलत उभे होते. त्यातच काही माणसे पार्श्वार्थाने इकडे-तिकडे करताना दिसत होती. त्या बाजूला जालेल्या एक माणूस राजवाड्या-घराच्या एका कोकराच्या विचारू लागला— "काय सारंग्य? ही गडबड कसली?"

"आपली राजकन्या कृष्णकुमारी आजच लावण्यपुरीहून येत आहे. सहा महिने लावण्यपुरीला मामाकडे राहिली होती ती! या गडबडीचं कारण तेच," तो नोकर उत्तरला.

आणखी थोड्याच वेळाने सजवलेल्या हत्तीवरच्या हौद्यात बसलेली राजकुमारी राजवाड्याजवळ येऊन पोचली. हत्तीवर सुवर्णचे छत्र झळकत होते! त्या हत्तीच्या पुढे आणि मागे असलेल्या दोन हत्तींवर राजकन्येच्या चार-चार सख्या बसलेल्या होत्या. मागे, पुढे आणि दोन्ही बाजूंनाही काही अंगरक्षक घोडेस्वार होते.

प्रथम राजकुमारीच्या सख्या आपापल्या हत्तींवरून खाली उतरल्या आणि कृष्ण-कुमारीच्या हत्तीजवळ गेल्या. माहुताच्या दशाव्यावरून हत्ती हळूच खाली बसला आणि सऊ गादीवाऱ्या आसतावर पाव ठेवत राजकुमारी खाली उतरली.

संपूर्णतः राजा विश्ववर्मा स्वतः तेथे येऊन पोचला आणि हस्तच आपल्या

कन्येसमोर गेला. विपाठा पाहिल्या-बरोबर राजकुमारीने प्रेमाने आपले हात पुढे केले.

तिचे हात हलताच घेत "ये बाळ!" असे म्हणत राजाने प्रेमाने तिचे कुशल विचारले.

सुवराणी कृष्णकुमारी ही रुद्रपुरीच्या राजा विश्ववर्माची एकुलती एक कन्या होती. ती अगदी वीषदावस्थेत असतानाच तिच्या मातेचे-महाराणीचे-देहावसान झाले होते. परंतु राजाने पुनर्निवाह केला नाही. रुद्रपुरीजवळील लावण्यपुरीचा राजा जयवर्मा हाच सुवराणी कृष्णकुमारीचा मामा होता. त्याला मूलबाळ नसल्याने कृष्णकुमारीलाच तो मुलगी माने आणि तिचे खूप कोडकोतुक करी. तिच्यामुळे जयवर्माला आपल्या बहिणीचाच भास होई. एवढे, सध्या राजकुमारी कृष्णकुमारी होच रुद्रपुरी व लावण्यपुरी या दोन्ही राज्यांची वारस होती. तीही आपला मामा लावण्यपुरीनरेश जयवर्मा याला पित्यासारखेच मानी, लावण्यपुरीही तिला आपल्या रुद्रपुरीसारखीच वाटे. त्यामुळेच नव्हा महिने तिकडे राहून आता तो रुद्रपुरीला आपल्या पित्याकडे परतत होता.

सुवराणीच्या बळपात मोठ्यांचा एक कंठा रुळत होता. त्यातील गदकातला अद्भुत

कालीने चमकणारा आणि पाहून राजाने तिला विचारले—हे काय आहे बाळ?"

"लावण्यपुरीहून घन बंजन आलेय मी बाबा!" सुवराणी उत्तरली.

कंठहाराकडे नीट पहात राजाने विचारले—"हा चन्द्रकान्त-मणि जाहे ना कुण?"

"होय, बाबा! चन्द्रकान्तच हा! गळ्यात न घालताच किती दिवस खजिन्यात सुरक्षित ठेवायचा? आता आपल्या शेवटी राख्यात काही कमी सुरक्षितता नाही. म्हणूनच हा बाहेर काढायचं ठरवलं मी; आणि मामांनीही सध्या एक विशेष प्रकारच्या मोठ्याचा

ते. श्री आपल्या मन्त्रशक्तीचा उपयोग
केलाय. लावणपुरीच्या राजाच्या मनात
मी परिवर्तन घडवून आणलेय. राज-
कुमारीच्या गळ्यात चन्द्रकान्त मणि
घालायची बुद्धि त्यामुळेच झालीय
त्याला!" आपल्या टोकदार बोटांनी दाढी
कुरवाळत जादुगार गर्वाने बोलला.

"महात्मा! आपली शक्ति मला
माहीतच आहे!" प्रधान म्हणाला.

"अ! हा जादुगार 'महारामा' कसा
काय झाला?" जपून त्याने संभाषण
ऐकत असलेला अपूर्व मन्त्रांशच म्हणाला.

"जयवर्मा किंवा विजयवर्मा या
दोघांसाठी चन्द्रकान्त-मण्याचा प्रसाध
ठाकक नाही, हे आपल्या पथ्यावरच
आहे! त्यांना फक्त इतकंच माहीत
आहे की हे जगातल्या भीत्यवान रत्नांपैकी
एक आहे. त्याची अद्भुत बशी शक्ती
मात्र त्याला मूर्खीच माहीत नाही." असे
म्हणून खो खो हुसयची आपली इच्छा
जादुगाराने दाखून टाकली.

जवळजवळ एक तासभर त्या दोघांची
गुप्त मसलत चालू होती. ते ऐकून
अपूर्वला कळून चुकले की प्रधान व
जादुगार हे दोघे शस्त्रपणने मित्र आहेत.
दोघांती एकाच गुरूपाशी विद्या ग्रहण
केली होती. त्यांच्या गुरूच्या गुलनेच

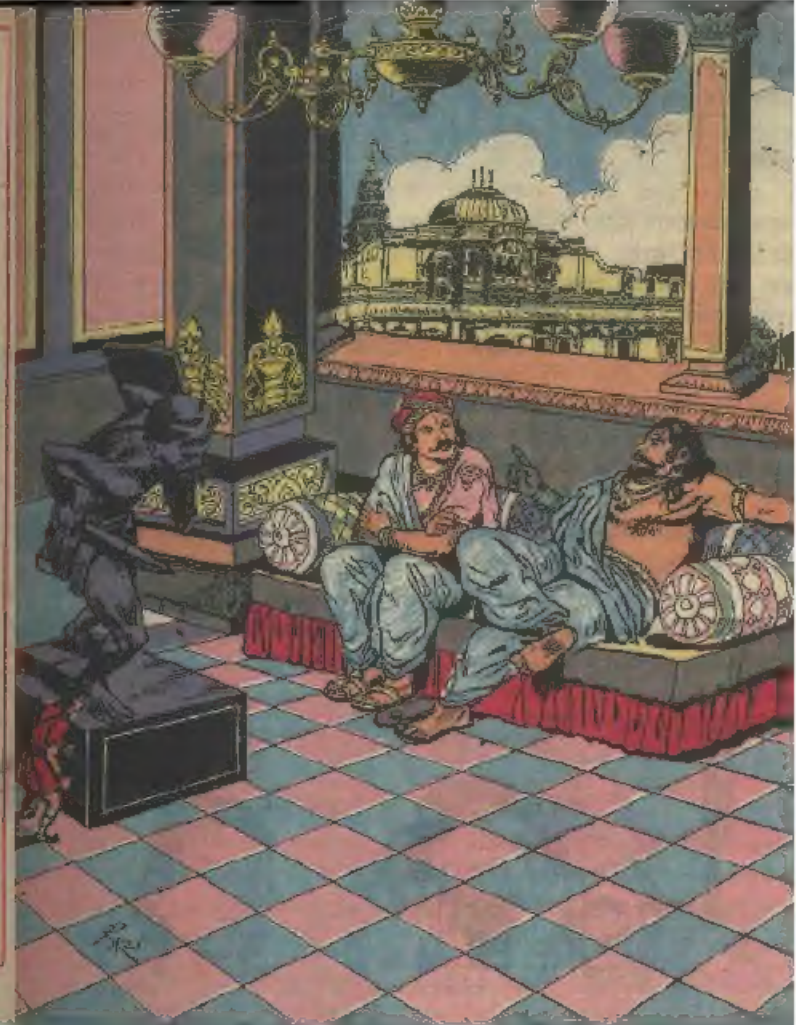
कंठा बनवून मणि अडकवून दिला त्यात।
आवडला हा कंठा तुम्हाला?" राज-
कुमारीने काढान विचारले.

"तुला मामा सहाम् आहे वाळ।"
असे म्हणत राजाने हृषीकेशकुमारीला प्रेमाने
आलिंगन दिले.

"आजपर्यंत तुला तुझं नशीब सापडकं
नव्हतं, आता ते तुझ्याकडे चालून आलंय.
बास, हात पुढे पधरायचाच अवकाश आहे;
समजलास!" आनन्दाने जादुगार बोलला.

प्रधान मरण राहून ऐकत होता.

"तुला वाटत असेल की नशीब
आपोआपच चालत आलंय. पण खरं नाही

लावण्यापुर-नदेंशाळा तो अद्भुत शक्ति-
तपस चन्द्रकान्त मणि भेट दिव्या होवा.
त्यावळचा राजा हा आजच्या जयवर्माचा
आजा. तेव्हापासून तो मणि अविन्यासच
पडून होता.

जादुगार एकदा आधीन ताडपत्र-पन्थ
पहात असताना त्याला कळून चुकले
की तो मणि हारण करून एक विशेष
पूजा केली असता तो पुढे सर्व राजांचा
राजा-भूषणजेव 'सम्राट'-सन्तो. त्या
क्षणपासून हा मणि कदा मिळवावा
याक विचारात होता तो जादुगार.
नंतर त्याने लावण्यापुरीचा राजा जयवर्मा
याला भेटून भेटले की-मुबरागी कृष्ण-
कुमारीवर काही गुप्त शक्तीचा पगदा
आहे. त्यापासून तिला साचवायचे बरेल,
तर चन्द्रकान्त मणि जडबलेला हार
तिच्या गळ्यात घालून ठेवणे आवश्यक
आहे. भाजीवरील जपल्या प्रेमापुळे
राजा जयवर्मा याने तो मणि बाहेर काढून,
कदा नमवून तिच्या गळ्यात घातला.

कण मुष्टशक्तीबद्दल मात्र तो पुवराणीशी
काहीही बोलला नाही. त्यापुढे ती
याबाबत अनभिज्ञ होतो.

'मन्त्रजवतीने आपण जयवर्माचे मन
चन्द्रकान्त मण्याबद्दल आकर्षित केले' हे
जे जादुगार प्रधानाला म्हणाला, तो शुद्ध
थाप होतो! प्रधानाने मात्र त्याच्यावर
विश्वास ठेवला, आणि तो जादुगाराच्या
मदतीने स्वतःच सम्राट वनायचे स्वप्न
पाहू लागला. पण जादुगार स्वतःच त्या
मण्याच्या साहाय्याने 'सम्राट' बनू पहातोय
ही गोष्ट त्याला कळली नाही.

लोकांच्या डोळ्यात पाहून त्यांच्या
मनचे विचार जाणायची शक्ति अपूर्वपणे
होती. प्रधान मूर्ख होता अन् जादुगार होता
अप्यक्षपोटा आणि बापला स्वार्थ साधण्या-
साठी हुसकावे गळे कापणारा!—ही गोष्ट
अपूर्वने ओळखली. हा जादुगार जर सम्राट
बनला, तर मानवजातीचे काय होईल,
त्यांचे भविष्य कसे घडेल याबद्दल अपूर्वता
शोती वाटू लागली. (कमशाः)

योग्यता आणि कीर्ति

जिद्दी राजा विजय पुन्हा साबाबवळ गेला
आणि ते प्रेत काशीचकन काढून त्याने
जपल्या खाण्यावर टाकले. तेव्हाहीप्रभाणे
मीन जारण करून तो स्नानाची वाट घालू
लागला. तेव्हा प्रेताच्या वेताळ बोळू
लागला—“सबा, कशासाठी तू इतका त्रास
बेत आहेस हे काही मला कळत नाही! तू
एका वेसाचा राजा आहेस, तेव्हा जाणकी
मिळवण्याच्या स्वाभंमुद्धीने तू हे करत
असशील असं मानायला मी तयार नाही.
पण मग, तुम्ही एकाद्या मुनि किंवा गुरूवर
षड्या असली पाहिजे, अन् बहुधा त्याच्या
सांगण्यावरूनच तू हे काम करत मसावास.
पण कित्येक गुरू किंवा मुनि जसे असतात
की ते नीटपणे विचारही करू शकत
नाहीत. बिस्वमीत नावाच्या गुरूने एक
सारखीच जायकी असणाऱ्या आपल्या
शिष्यांवर कसे प्रेम केले, आणि नंतर

वेताळाच्या गोष्टी

विनाकारणच त्यांना श्रेष्ठयुक्त वामणूक कधी दिडी घाली गोष्ट मो सांगतो. सावध धिताने ही ऐक मुला बघपरिवारही होईल त्यामुळे" आणि वेताळ गोष्ट सांगू लागला

हा निरवघोस एका जंगलात राहून बऱ्याच शिष्यांना तप करणाऱ्या पद्धत आणि मोक्षसाधना बरोबर विषय शिकवत असे

विश्वमीनच्या शिष्यांत लोकप्रिय आणि शक्तिकिरण नावाच्या दोन शिष्यांनी तपो-चराने अनंत प्रवृत्त शक्ति प्राप्त करून घेतल्या आणि ते बाकी सर्व शिष्यांत अग्रणी बनले. एक दिवस या दोघांना जवळ बोलावून मुनी म्हणाला- तुम्ही माझ्या इतर सर्व शिष्यांत विशेष आवडत. तुम्हाला

नव्यान शिकवण्यासारखे आता माझ्याजवळ काहीच राहिल नाही. तेव्हा आता तुम्ही आपापल्या घरी जा आणि पारिवारिक जीवन जगा

दोन्ही शिष्यांनी होकारार्थी माना हलकल्या नंतर मुक्त-कठाने ते गुरूला म्हणाले- "गुरूजी, आम्हा दोघांजवळही अदनुत शक्ति आहून त्यामुळे सामान्य जनांना कामच्यामुळे त्रास होण्याची शक्यता आहे. आम्हाला फक्त शाप देता येतो, दुसून कुणाला आम्ही शाप दिला, तद्द्वयाना शाप मुक्त करणं हे ही आमचं कर्तव्य आहे ना? तेव्हा ती शक्तीही प्रदान करावी गुरूदेव!"

विश्वमीनने त्या दोघांना आपली एक महिला भायल्या जवळच रहायला सांगितले महिला गेल्यावर तो शक्तिकिरणला म्हणाला - "शाप-विमोक्षनाची शक्ति मिळवायला तुला कार कठीण अशी उपासना करावी लागेल. ती विषय नवीनाच स्वरूप होणारा मध्ये. तो तुला त्या उपासना-मायाबद्दल सर्व काही सांगेल"

शक्तिकिरणला फारच आनंद वाटला आणि त्याने उपासना सुरू केली त्याची उपासना सुरू असतानाच विश्वमीनने एकदा लोकप्रियला म्हणले- "मुला! तुला या शाप-विमोक्षनाचा मार्ग शिकवू शकणार नाही. प्रत्येक दिवसेकरता शिष्याची योग्यता पहावी

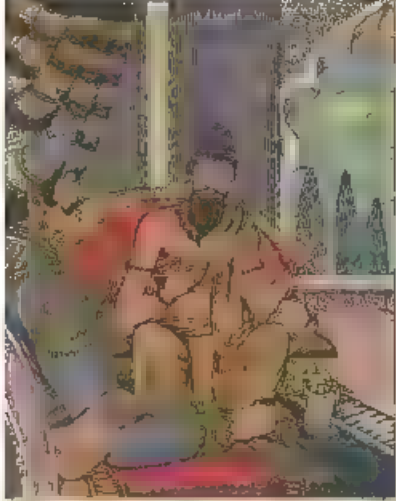
लागते म्हणून तुला बहमी खूप सतर्क व सावधान रहायला हवे" आता तुला इथ रहायची आवश्यकता नाही घरी जाऊ शकतोस तु ' अशा तऱ्हेने सावधगिरीची सूचना देऊन विश्वमीनने लोकप्रियला रवाना केले. नंतर तो गापाची विद्या शिकून घेऊन शक्तिकिरणही आपल्या घरी निघून गेला. 'राज बघे निघून गेली. एक दिवस तेथील शासनकर्ता राजा मानसिंह याचे विश्वमीनला बोलावणे आले. राजाने पाठवलेल्या रथात बसून तो राजधानीत आला

वास्तविक राजा मानसिंह 'राजगुरु' इतकी पसरली नव्हती. त्याचे शिष्यही खूप पदासाठी योग्य व्यक्तीच्या शोधात होता. कधी होते ते बहमी जनतेत जाऊन तत्त्वोप-सर्वांनी त्याला या पदासाठी लोकप्रिय व

शक्तिकिरण हेच योग्य असल्याचे सुचले मयल्या अवधीत 'महाप्रवितमान' म्हणून शक्तिकिरणन चांगल्या नाव मिळवले होते. बऱ्याच कारणांे लोक त्याला वक्तृत्व रहात आणि नीट वागत. शक्तिकिरणचे शकडी शिष्य असून ते शक्तिसेना या रूपात देशभर पसरलेल्या दुष्टांची शिकार करत त्यांचा गुरू शक्तिकिरण हा शाप देईल ही भीती लोकांच्या मनात घर करून असे, त्यामुळे या शिष्यांना कोणो टक्कर देऊ घेतत नसे

परंतु लोकप्रियची कीर्ती शक्तिकिरण-इतकी पसरली नव्हती. त्याचे शिष्यही खूप पदासाठी योग्य व्यक्तीच्या शोधात होता. कधी होते ते बहमी जनतेत जाऊन तत्त्वोप-सर्वांनी त्याला या पदासाठी लोकप्रिय व

सांगून त्यांना सन्मागांवर आणावया प्रयत्न हे शिष्य करित प्रजेच्या मनात त्यांच्याबद्दल अपार श्रद्धा, यादर धरते परंतु त्यांच्याजवळच्या अदभुत शक्तीबाबत माघ कोणालाच काही वाहिनी नव्हती

राजा मानवेनने शक्तिकिरणलाच राज-गड बनवायचा विचार केला पण लोकप्रियबद्दल राजाला माघून तो म्हणाला- "महाराज! आम्ही दोघही प्रत्येक बाजणीत सारखेच आहोत आमच्यावेकी या पदासाठी योग्य कोण, हे आमचे गुन विश्वमीत हेच सांगू शकतील त्यांच्या आशंशिवाय आम्ही दोघही कथाचीच स्वीकृति देऊ शकत नाही असं म्हणणं महाराज !

ही सर्वे हुकितल राजाच्या तोंडून एकून विश्वमीत म्हणाला "सक्ष होतुही शिष्य योग्यतेने समान आहेत ही गोष्ट खरी नव्हे ! दोघांच्यात सर्वसमर्थ आहे लोकप्रिय' तोच 'राजगुरु' बनवला योग्य वाहे अन् माझी तशीच दृष्ट्याही आहे राजा !

विश्वमीतच्या सांगण्यावरून मानवेनने लोकप्रियची 'राजगुरु' पदासाठी निवड केली आणि गुरूची अज्ञा येऊन लोकप्रियने ते पद ग्रहण केले

आपली गोष्ट इथे संपवून वेताळ राजा विकमला म्हणाला 'राजा आपल्याला पहिल्यापासूनच लक्षात घेत ना की गुर विश्वमीतच दागण आपल्या दोन्ही शिष्या-बाबत समान नाहीये, पैक्षपातीपणाच आहे प्रथम त्याने लोकप्रियला नाकारून केवळ शक्तिकिरणलाच प्रथ दाखवून आप-विमोचन विद्यसाठी आवश्यक तो उपासना शिकवली यावरून गुरुपदाचं समस्या उभी राहिली तेव्हा माघ त्याच शक्तिकिरणला डावळून त्यासाठी लोकप्रियची शिफारस केली यावरून आपल्याला काळून चुकत गा, की विश्वमीतची विचारमरणी ठीक नाही, समसल नाही ? त्याचं प्रमही काही कारण नसतानाच एकदा इकडे अन् एकदा तिकडे असं बदलत राहिलं या शंकाचं उत्तर माहीत असूनही दो दिवस नाहीस तर हे

राजा मुझ मरनक घडविलेगळ होऊन त्याचे मुकडमुकड होताळ !

यावर तादबसोव राजा उत्तरला 'जगात अशी अनक मरणस असतात की खूप योग्यता असूनही त्याच कधी योग्य मृत्यमापन होत नाही त्यांना सफलता मिळत नाही पण यशोकांमना ही केवळ सामान्य जगांतच वसते आपल्या अदभुत शक्तीच्या जोरावर कीर्ति मिळव यचा प्रयत्न शक्तिकिरणने केला, म्हणून तो एक ब्राम्हण माणूस ठरतो पण उलट त्या शक्ति आणणाच असूनही ते प्रकट करायला श्रमन्य लोकप्रियने कधीच केला नाही, म्हणूनच तो असमर्थ ठरतो आप देण आणि त्यातून मुक्त करण ही शक्ति शक्तिकिरणमधे आहे, पण लोकप्रियमध नाही त्यामुळे बोधात योग्य कोण हे खूप विचारपूर्वक ठरवूनच विश्वमितने आपला निर्णय जाहीर केला, त्याचा हा निर्णय पक्षपातीपणाचा मुळीच नव्हे उलट खूप विचारीपणाचा आणि न्यायपूर्ण आहे नास्तबत, जो आप देण्याचा

उपायलेपणा करू शकतो त्यालाच त्याच्या निवारणाच शिक्षणही वाक्यसक असत जां शान्तस्वभावी जां अमना तां लहानशा मोष्टीवरून रागावून पटकन आपवाणी उच्चारतच नाही मग आप मृक्तीच्या मार्गाची माहिती त्याला कशाला हवी ? लोकप्रियच्या बाबतीत गुरूने मुक्तातीला हाच विचार केला होता त्याच्या वर पूर्ण विश्वास असल्यामुळे आपविमोचनाची विद्या गुरूने त्याला शिकवली नाही पण ती विद्या शक्तिकिरणला शिकवण्यात, शक्तिकिरणची अपरिवचनाच त्याने विचारात घेतली, ती शिक्क्यामुळे शक्तिकिरणचा मांठागणा जराही जाहीर होत नाही या कारणांमुळेच विश्वमीतने 'राजगुरु' पदासाठी लोकप्रियला योग्य ठरवले कौतव्यरून श्रध्दता ठरवण हे नहमीच योग्य होत नाही !

राजाने अत्यंत समपक असेच उत्तर दिले, पण त्यामुळे त्याचे मीन भंग झाल आणि प्रेतासह अदृश्य होऊन वेताळ पुन्हा त्या माडावर नाऊन बसला (कतिपय

खिकाळणारा अगहार

गौतमपुर गावात सोमू नावाचा एक घेतकरी रहात असे त्याला लीमन नावाचा एक मुलगा होता. पण सोळा वर्षांचा झाला, तरी तो आपल्या बापाला घेतकासाठी कसलीही मजत करीत न करता नृत्यात घेतून अन् जंगलातून रिकामे टुकडे मटकत राही.

एकदा सोमू लीमनला म्हणाला- 'अरे असं नुसतं रिकामे फिरत राहून काय उपयोग! रिकामे बसून धान राहिल तर डोंगराएवढी सपत्तीही खर्चून जायला वेळ लागणार नाही. जय पाही मिळवायचा प्रयत्न कर रे! म्हणजे जपूशी मरायची वेळ नाही पायची आपल्यावर.'"

लीमननं मान झुलवली अन् तो शंतावर राखणीला गेला. तेथे त्याला तसे काहीच काम नव्हते. काहीतरी करत रहायचान त्याला छन्द होता. नुसते एके जागी बसून

कसे रहायचे! दग तेथे बसून तो पड्याच्या चिचिवाटांचे आणि अन्य प्राण्यांचे जोरड्यांचे अनुकरण करू लागला. तेही मग लीमनच्या आवाजाला प्रतिसाद देऊ लागले.

हळूहळू लीमनचे हे काम मनोरंजक होऊ लागले. बासपांशच्या शाखांची राखण करणारे झोक त्याच्याजवळ येऊन बसत आणि मजत आपला वेळ घालवीत.

गौतमपुर हे श्रीपुरच्या जमीनदाराच्या जमीनदारीतलच एक गाव होतं. थोडक्याचो करणे हे जमीनदाराच्या मनोरंजनार्थकी एक प्रमुख वंग होते. दरवर्षी दसऱ्याच्या वेळी तो आपला जुना घोडा कोणाला तरा दान करून नवा घोडा घेऊन आपल्या जमीनदारीतल्या गावांतून रपेट करीत असे. असे फिरत बसताना आपल्या रथेतका तो त्याची सुशाली विचारत असे.

य वेळी दसऱ्याला जमीनदाराने घेतलेला नवा घोडा दिसायला मोठा सुंदर, धुकधुणा होता. पण तो जगदीच अडेप्रतट्ट होता. कोणाला तो फारसा वापल्या पाठीवर टिकू देत नसे.

एकदा या घोड्यावर त्वार होऊन अधूनमधून त्याला ताळ्यावर आणायचा प्रयत्न करीत जमीनदार आपल्या जमीनदारी गावांतून फिर यला लागला. पण त्या दिवशी 'गोडचान्त' काढून ठेवण जमीनदाराला अशक्य होऊन घोडा बर्फाम बाबत सुटला. धावता-धावता तो गौतमपुरमधे फिरला.

हे सर्व पाहून गावचे लोक धाबकून जमीनदाराला धाचवण्यासाठी घोडधामार्ग पळू लागले. पण ते त्याला पकडू शकनात.

घोडा जोराने खिकाळत फुरफुरत उचळतच राहिला. पुढे येणाऱ्यांना लाथा मारत तो शतातून लळपातून बेकाम धावू लागला. जिवाच्या मोतीत जमीनदार धरपक लागला. लगाम छवत घोड्याची आयाळ धट्ट पकडून त्याला थांबवायच्या प्रयत्नात तो ओरडू लागला- "सोमू! अरे बांब, बांब!"

त्यावेळी लीमन आपल्या ज्वारीच्या शतातच होता. त्याला तांबडतोव परिस्थितीचे गांभीर्य कळून चुकले. धावत जाऊन जवळच्या झाडीत तो लपला, आणि घोड्याच्या फुरफुरण्याची नक्कल करत तो अधून-मधून खिकाळूही लागला. ते ऐकून जमीनदाराचा घोडा अचानक पांढला, पळू लागला. पण ते त्याला पकडू शकनात.

मत्स्य उभा गहिना नंतर ती झाडीकडे पाहून फुरफुरायला आणि झिकाळायला लागला पण पावेळवे त्याचे झिकाळणे रागाचे नसून आनंदाचे होते आता जमीन-राजाच्या जिवात जीव आला. आपल्या थोड्यावकून उतरून आणला जीव वाचव-णारा पुसरा थोडा थुंड आहे हे तो पाहू लागला इतक्यात काही गाववाले तेथे पोचले जमीनही झाडीमागून निघून तेथे आला. जमीनदार आश्चर्याने धक्का झोकून जमीनकडे वहात राहिला! इतक्यात लोम-नचा बाप सोमू जमीनदाराकडे म्हणाला- 'मालक, थोड्याचमा आवाजाची नक्कल या माझ्या मुलाने, लोमननेच केेली. जसाच तिरनिराळ्या आवाजाची नक्कल करत रिकामटकडी घटकेत असतो हा' "

हे एकूण जमीनदार आश्चर्याने म्हणाला- 'अस? अद्भुतच आहे हे! हा रिकामपण्याचा संत नव्हे आज या आवाजाच्या नकलनेच माझा जीव वाचवला आहे इतक्या असेल थोरपारला भीमला धांववणारा हा आवाज

जरीसत्य मोठ्या भीमाचा आहे जशी नक्कल करण्याची कला सर्वजण प्राप्त करू शकत नाहीत एकादाच हे प्रमुख मिळू शकतो! मुझ्या मुलावर-लोमनवर मी फार खूप आहे आज! त्या सुचीनिमित्त या तलावापासून, तिकडे त्या झऱ्यापयंत पसरलेले हे शंत आज मी मुझ्या लोमनला वसिस देत आहे! या अपूर्व अशा कलची आणखी उन्नति झायला हवी! पुढच्या दसऱ्याला या मागला हनीवकूनच याच असे शारतंय मला!"

अशा तऱ्हेन लोमनला जमीनदारीतली जी जमीन वसिस मिळाली, तिला लोक 'झिकाळणारा अग्रहार' असे म्हणू लागले थोड्याच दिवसात आवाजाची नक्कल करण्याच्या कलेत श्री अजोड झाला आणि इतरांनाही तो ही कला शिकवू लागला नकलेच्या कलेन प्राविण्य मिळवणारे लोक आपल्या कलचे पहिले प्रदर्शन म्हणजेच कार्यक्रम या 'झिकाळणाऱ्या अग्रहारातच करू लागले पुढे तसा पायडाच पचला

चांदोबा पुरवणी-३८

भारताची वंशने .

भगवान् बुद्ध

आजचा उत्तरप्रदेश व नपाळ यांचा सीमेवरील कपिलवस्तू या प्रांतातील एका राजघराण्यात राजकुमार गौतम याचा जन्म झाला या ऐतिह्य सभारातील मुख्य खाचा त्यास कळत त्यान अतक वर्ष तपस्या केली कष्टम्वरूप अश्वर त्याला ज्ञानाची म्हणजेच बोधोदयाची प्राप्ति झाली या बुद्धत्व-प्राप्तानंतर तो 'गौतम-बुद्ध' किंवा 'भगवान् बुद्ध' म्हणून प्रसिद्ध झाला त्याचा जन्मकाल इ स पू ५६६ ते इ.पू ४८६ हा मानला जातो म्हणजे एकूण गौतम बुद्ध ८० वर्ष जिवंत त्यांनी लाक्षांश हासितले की-मनुष्याच्या दुःखाचे घट्ट कारण म्हणजे त्याच्या इच्छा! या इच्छांवर नियन्त्रण केलस रया जर जिकता आल्या तर हा दुःखाने निर्मुक्त होईल इतकंच नव्हे, तर त्यामळे भान्नीला जन्म व मृत्यू यांच्या चक्रलतून कायमची मोक्ष मिळेल

भगवान् बुद्धाच्या उपदेशाना, जागृती दिशाना खूप प्रसिद्धी मिळाली हिन्दू धर्मियांनी बुद्धाला परमेश्वर मानून भगवान् जिष्णूच्या दशावतारांमधील एक अवतार अस मानले आज जगातील एक-वृत्तीयांज जन्ता बुद्ध-धर्माय आहे.

भारतातील सर्वात लहान खेळाडू

१९९१ च्या जुलै महिन्यात कलकत्त्याला एका ६।६ वर्षीय खेळाडूच्या सन्मानार्थ एक स्थापना समारंभ घेवून आयोजित झाला. कोण होता हा खेळाडू? या अद्भुत उत्तर छोट्या खेळाडूचे नाव आहे. 'सुबोधन गंगुली'. पोलंडमधील वामा येथे आयोजित झालेल्या सर्वोच्चस्तरावरील वेस्ट इंडीज-जिथ्यू मध्ये याचा कोणताही मित्रांनी अक्षराने करीबाने मल्लोपर्यंत याचा एकूण आठ गुण मित्रांनी कात्तव्य' मंगल शर्मिष्ठा हिला ८५ गुण मिळून 'सुबोधन' मिळाले पाकी बालका याचा शैव्य-पदक मिळाले त्याच्याही सुवर्णपदक ८ गुण मिळाले होते परंतु त्याचे बाकीचे रेकार्ड जगात प्रामाण्य होते

दुर्दैवाने त्याच्या हिमतीच्या खेळात सुबोधन मार्गे उभा राहून खेळ पहात असलेल्या विदेशी जत्रा गरी कल्याणेश्वर मुयेंत केवळ सोळाच बालोत प्रति-स्पर्धावर कधी मान केली हे अक्षयमि पहातच राहिला कल्याणेश्वर कोण एवढी गुणवत्ता मन्तर म्हणाला की- 'येत्या १०-१२ वर्षांच्या अवघात हा सिटलबलन्ट' वाढे बॉम्बेयस गिअस मधुन खेळ लावत

कर्तृत्वाचे धर्म कर्मिबिण्ट स्कूलमध्ये विषया दयेनेत आकाशवा हा खेळाडू श्री पंकज व आरती गंगुली यांचा मुलगा होय पंकज गंगुली व्यवसायाने व्यवसायी आहेत 'सहा उत्तम जगा मित्रहाच्या कृपेमुळे आपला मुलगा जगला हुशार आहे असा त्याचा विश्वास आहे त्याला ज्ञानावर मनाच्या हाताने प्रभावशाली असा दोन अंगठा घातून हलकेच आहूत-एक झोली बसवलेले आणि दुसरा नोममने अडवलेली! सुबोधन आईच्या माहेरी शईच प्रण मंतरज की सिसाही' आहेत' यथाव्या निग्याच वर्षी आपले बाबोबा (मातामह) आणि बसू यांचे बोट वरून या बाळाने बुद्धिबळाच्या खेळात प्रथम पदार्पण केले पाच वर्षांचा असतानाच सुबोधन आपल्या आवडत्या गणिती पद्धती पद्धतीवर अशी मंच खेळता आजपर्यंत या छोट्या बास्टरच्या बोनोस ३० राष्ट्रीय स्तरावरच्या आणि २० राज्य स्तरावरच्या स्पर्धांमध्ये दोन महिन्यांच्या आधीच आपण दुर्मिष्टसुद्धी बळकट आहेत- त्याच्या पहिल्या अंतराष्ट्रीय खेळाचा पहिला दसक वासाच

सुबोधन याच्या ४ फुट ० इंच उंचीचा होता फुटबॉल व क्रिकेट हे त्याच्या विशेष आवडीचे खेळ कायद्याही प्रकारच्या तोंडा प्रकारात सुबोधन त्याच्या त्याच्या सवानी कधी वयाचा खेळाडू होता गणित हा त्याचा प्रिय विषय गण नागबळ स्तरात होण्याचा आस आहे! एकाच गोंयच्या पुस्तकालयात तो वाचनाने वाचत असतो त्याची मारक-मार्कित बांगली आहे जन्मानेच त्याचा वेग छान आहे आणि काहीही नव्हते अर्थभाषी त्याची इच्छाही तीच आहे बुद्धिबळात एका कॉम्प्युटरप्रकाराचे जणव निर्णय घेणारा चतुर खेळाडू असे त्याचे वर्णन केले जाते

भारतातील प्रतियुक्त विश्व ब्युनियर वेम्पियन दिव्येन्दु बरबो (१९७८) आणि विषयनाथ आनन्द (१९८७) यांचा सुबोधन हा शैव्य अनुभाषी होय

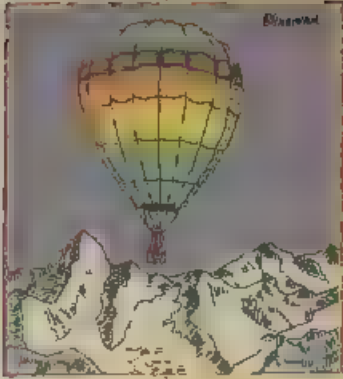

तुम्हाला माहीत आहे?

१. जेव्हा गोष्टीची व्याख्या पहिल्या प्रथम कोणत्या देशात केली?
२. हूब व लोणा मध्ये कोणते पद्धतदार कायदे?
३. इस्लाम प्रयोगात प्रसिद्ध राब मॉलिक मिडलम कोणते?
४. कुरागात यशस्वी वाव काय मिळिले आहे?
५. कायदा हे नाव कोठून आले?
६. एका तऱ्हेच्या पाण्यामुळे वेगळ्या पाण्याकडून त्या तऱ्हेचे नाव काय?
७. बसोबस या नावे काय?
८. यंत्रिभाषा पाठक-या रसिगाच्या पहिल्या अन्विष्टमकाचे नाव काय?
९. सर्वात अधिक घटक मेषाचारा यात कोणत्या अक्षरे खेळाडूकडे जाते? त्यात कोणत्या उच्चरित मोठला?
१०. कोणत्या युद्धात प्रथमच बिबारी कायद्या उपयोज केला गला?
११. मशीनचे चरण करणारा मंत्र असे कोणत्या मानवात?
१२. शाईवर उपयोग करणारी पद्धती संस्पर्ण कोणती?
१३. अशियातील सर्वात मोठे बाजवेंट कोणते?
१४. क्रिकेटवर कोलॅम हा कोणत्या देशाचा राष्ट्रवासी?
१५. कोणत्या देशात प्रथम कोणत्या देशात झाली?

उत्तरावली

१. जेव्हा गोष्टीची व्याख्या पहिल्या प्रथम कोणत्या देशात केली?	१. जेव्हा गोष्टीची व्याख्या पहिल्या प्रथम कोणत्या देशात केली?
२. हूब व लोणा मध्ये कोणते पद्धतदार कायदे?	२. हूब व लोणा मध्ये कोणते पद्धतदार कायदे?
३. इस्लाम प्रयोगात प्रसिद्ध राब मॉलिक मिडलम कोणते?	३. इस्लाम प्रयोगात प्रसिद्ध राब मॉलिक मिडलम कोणते?
४. कुरागात यशस्वी वाव काय मिळिले आहे?	४. कुरागात यशस्वी वाव काय मिळिले आहे?
५. कायदा हे नाव कोठून आले?	५. कायदा हे नाव कोठून आले?
६. एका तऱ्हेच्या पाण्यामुळे वेगळ्या पाण्याकडून त्या तऱ्हेचे नाव काय?	६. एका तऱ्हेच्या पाण्यामुळे वेगळ्या पाण्याकडून त्या तऱ्हेचे नाव काय?
७. बसोबस या नावे काय?	७. बसोबस या नावे काय?
८. यंत्रिभाषा पाठक-या रसिगाच्या पहिल्या अन्विष्टमकाचे नाव काय?	८. यंत्रिभाषा पाठक-या रसिगाच्या पहिल्या अन्विष्टमकाचे नाव काय?
९. सर्वात अधिक घटक मेषाचारा यात कोणत्या अक्षरे खेळाडूकडे जाते? त्यात कोणत्या उच्चरित मोठला?	९. सर्वात अधिक घटक मेषाचारा यात कोणत्या अक्षरे खेळाडूकडे जाते? त्यात कोणत्या उच्चरित मोठला?
१०. कोणत्या युद्धात प्रथमच बिबारी कायद्या उपयोज केला गला?	१०. कोणत्या युद्धात प्रथमच बिबारी कायद्या उपयोज केला गला?
११. मशीनचे चरण करणारा मंत्र असे कोणत्या मानवात?	११. मशीनचे चरण करणारा मंत्र असे कोणत्या मानवात?
१२. शाईवर उपयोग करणारी पद्धती संस्पर्ण कोणती?	१२. शाईवर उपयोग करणारी पद्धती संस्पर्ण कोणती?
१३. अशियातील सर्वात मोठे बाजवेंट कोणते?	१३. अशियातील सर्वात मोठे बाजवेंट कोणते?
१४. क्रिकेटवर कोलॅम हा कोणत्या देशाचा राष्ट्रवासी?	१४. क्रिकेटवर कोलॅम हा कोणत्या देशाचा राष्ट्रवासी?
१५. कोणत्या देशात प्रथम कोणत्या देशात झाली?	१५. कोणत्या देशात प्रथम कोणत्या देशात झाली?

एल्ब्रेस्टवर बसून-प्रवासी

गेल्या बॉस्नोवरच्या तिसऱ्या आठवड्यात गरम हवेचे दोन बसून प्रवासी एवरेस्ट शिखरावरून उडून तिबेटमध्ये सुखरूप पोहोचले. नेपाळमधून निघाल्यापासून ही काहूसमाजा एक सप्ताहासाठी. एकर बसूनमध्ये एक ऑस्ट्रेलियन यात्रु, तर दुसऱ्यात दोन ब्रिटिश यात्रेगोत्री होते. घाबरी बसून यात्रे वास्तुनिर्मात्रितन सहकारी बसून-यात्रा होय. ८८४० मीटरच्या शिखरावरून ३०० मीटरच्या उंचीवरून या बसूननी उड्डाण केले. या यात्रेकरांना नेपाळी लोक माऊंट मागन्गला असे म्हणतात.

चांदोबाच्या बातम्या

पूर्वजन्म संभतानाच

जिने ताव हाच पेटो जाणं आपल्या ६५ वर्षे बलाच्या पिंपर्याह मी र. सेंटर विद्यालयातून गावा कात हल्ली किशोरवयसक होता. त्या पिंपर्या लवचक जेवण असलेला हे पिंपर्याकडे विद्यास आकर्षित. ११ वर्षे तो यथुन फोड पाहिले व राहिल. काळ्यासाठी निघाले. २३ वर्षांची पेटो आपल्या पिंपर्याची मण्य मारत होता. चांदोबा-बातला कळालेकच पिंपर्या त्याच्या सोडून. होतले. हे म्हणतच पेटो जीवित कातू लागली. पण लवचक-साव तिला बल्लोवली जेवण. ३ अन्य स्त्रियांचे समजूत घेण्यासाठी पुढे हात घेऊ लागले. गेलं तरी कातले. एका छात्र्याला हाकपट्टीवर विमान उतरवण्यात मजूर झाली. विमान उडून, जिने यात्रुनी कधीही निमत चाचलेच नव्हते!

Chandoba

जय-पराजय

सोमनाथशास्त्री एक महान संगीतज्ञ होते.

समा-समारंभात जेव्हा जेव्हा त्यांचा कार्यक्रम होई, तेव्हा थोडे मन्त्रमुग्ध होऊन त्यांचे गाणे ऐकत रहात. या महान् समारंभाबद्दल क्वाती ऐकून त्या देशाचा राजा अक्ववर्मा याने त्यांना आपल्या दरबारात बोलावले.

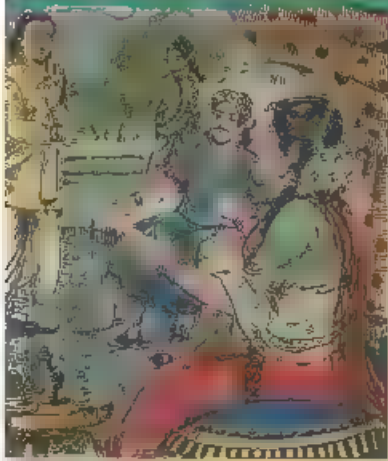
राजदरबारात गावत कळून सोमनाथ शास्त्रींनी महाराजांवरोबर मान्य दरवाजांना-ताहो आनंद सागरात बुडवले. गाण्यामुळे प्रभावित होऊन राजाने आपल्या गळ्यातला हार काढून शास्त्रींना बक्षिस चिला आणि दरबारी संगीतार्थ 'हे पद देऊन आपल्या संगीत-प्रमाणे प्रमाणही बिल शास्त्रींचा भव्य संस्कार करण्यात आला. राजाने व अनेक भव्यांनी सोमनाथ शास्त्रींच्या गाण्याची तारीफ केली. पहासाणी बंधिलदेवीच्या कानांही सोम

नाथशास्त्रींच्या संगीत-विद्वत्तेची कर्ती पोचली. तीन राजाला विनवती केली की त्यांच्या संगीत-सभेचे सास आवाजन केले जावे. एवढ्या महान् सभेकाराचे गावत एकूण राणीला आपल कान तृप्त करायचे होते. राजाने ताबडलाब संगीतनाथशास्त्रींना मिरीप पाडवला आणि दुसऱ्याच दिवशी अंत पुरात संगीतसभेचे आयोजन केले गेले.

संगीतसभेची मुक्तात होताने महाराजांनी सोमनाथशास्त्रींची गाणी आणि त्यांचे गाय पाहिले. गाण्याची व्यक्ती केली. शास्त्रींना हा सर्व प्रकार फारच अपमानकारक वाटला. पण शास्त्रींच्या मनाचे लडत कळत ते उत्तर देऊ नकले नाहीत. त्याबरोबरच आपल्या गायनात कुठे बेमूरपणा नसल्या कीही त्यांना साक्षात होती.

वा! फारच मोठे संगीतशास्त्र वाता बळत वापते! आणि काही विचार न करता

लनकारा इनायदार

तुडकाफडकी संगीताच्याधिचि पदही देऊन समलात! हे काय संगीत बाहे? मला तरी मगीत एकून जराही आल्हाद वाटला नाही.” असे म्हणून राणीने राजाचीही अवहेलना केली, सोमनाथशास्त्रींच्या समोरच!

यावर शास्त्री नम्रपणे म्हणाले- ‘जमा असावी महाराणी! माझ्या संगीतात काही दोष नाहीत असे समर्थन नाही करत मी पण मला आता कळत चकल की, माझ गायन आपणाला सुखच झाले नाही तेव्हा मी ‘दरबारी संगीताचाय’ या पदाला अयोध्या ठरलो आहे आपण अनुमति द्या, मी त पद सोडून ड्युत कायमचा दूर निघून जाईन

परंतु अजून दबल देत राजा श्रवणवर्मा म्हणाला- ‘दरबार सोडून जायला तुम्हाला काणी सांगितले? महाराणीला हवं, अस समीत ऐकवण हा तुमचा धर्म आहे दरबार सोडून जायच असले तरी त्याला भांडी परवानगी हवी ही गोष्ट विस्मरू नका!’

आवृत्त्यात प्रथमच सोमनाथशास्त्रीवर परत्तात्ताप करायची पाळी आली स्वतःपणे प्रजेतच संगीताच्या देठकी फरत राहिलो गततो, तरी सुखाने शासकपणा सात्तो अशली स्थाना आताच कळून चुकले की राजाश्रय हा केवढ्याच्या जनासारखा असतो तिथे शुभचाबरोबरच विधारी सापांचे अयही असते

आपलं दुःख व कोष प्रकट होऊ न देता सामनायशास्त्री राजाला म्हणाले-“महा राज! महाराणीनं कशा प्रकारच संगीत हवं, हे जणायची इच्छा आहे माझी!”

“आपलं रागस्वर आणि शास्त्रीयता यांच्याशी कमलाही संबंध नसणारी काही लोकगीत, आपणाला जमली तर एका शास्त्रीजी” महाराणीने सूचवले

“मग मला एक आठवड्याची भेट द्यावी महाराणी! मी आपणामार्त आपल्या आवडीची लोकगीत गाईन” शास्त्री म्हणाले

महाराणीन मान्यता दिली अन् राजानही ते स्वीकारले.

दरबार एका आठवड्यातच शास्त्रीनी

अन् पुरान नयानाच्या देठकीच आयातन करवले वेडकीत त्याने दिविष प्रकारची लोकगीत गाऊन दाखवून महाराणीकडून वाहवा मिळवली आता सोमनाथशास्त्रीना राणीच्या कडीचा स्तगही कळून चुकला

राज श्रवणवर्मानही संगीत-विज्ञ शास्त्रीची खूप प्रशंसा केली आणि म्हणत शास्त्रीजी केवळ सामर्थ्य संगीतानच नव्हे तर लोकसंगीतानही आपण निनकेच विद्वत व ज्ञात हे आपण मिळ कसत आता हपून पुढे दरबारातही महाराणीनं जिय असलं लोकसंगीतच ऐकवत जा

मीन राहून सोमनाथशास्त्रीनी डोके हलवले

यातूनच पंथश्रद्धेच न शास्त्राच्या

देश तला एक मर्गितज राजा श्रवणवर्माच्या दरबारात आला आणि म्हणाला-“महाराज! अनेक राजदरबारात मी शास्त्राच संगीतातल्या स्पर्धा कित्येक वेळा जिंकल्या आहेत सर्वच संगीतज्ञानी माझ वचस्व मान्य केले आपली हार मानून मज्याची कही आणि तोडे मला कर्पण केले मला शास्त्रीय संगीतात हरवणाराला मी ही सर्व कही आणि तोडे देऊन ठाकून त्याचा रास वसेल. पण तसे न घडलं तर आपणालाही माझा योग्य असा सत्कार करावा लागेल, आपला पणजय मान्य करावा लागेल!”

या परदेशी संगीतज्ञाचे बोलणे राजाला अपमानक एक वाटले राजा श्रवणवर्मान

एकवार वटून सोमनाथशास्त्रीकडे असे पहिले की जण त्यांना विचारायचे असावे काय विचार आहे? 'याचे राजाने आपणाला दरबारात लोकसंगीत गायची आज्ञा दिली होती, अन् आता शास्त्रीय संगीतात सगळी कसयला सांगत आहेत. सोमनाथशास्त्रीच्या मनात कोवळ जागा झाली परंतु देशाच्या इअतीसाठी त्यांनी स्वधत्ता आपली अनुमति दिली

संगीत स्वर्णा खूबच आकर्षक पद्धतीने खाली शास्त्रीय संगीताने करे याचुर्थे काय असने याचा प्रत्यय राजा स्वर्णकुमारला त्याच दिवशी झाला। सारी सभा शुद्ध हरपून एकतच राहिली।

बोड्याच वेळाने परदेशी विद्वान हुरला आणि त्याने आपल्या हाता पायातली कडी, तोड बगैरे काढून सोमनाथशास्त्रीपुढे ठवत त्याच्या पायावर दोळे ठवत म्हटले- 'मी हुरला, आपण अजिंक्य मी आपल्या रास आहे. माझी बर्मेड भाता पार नाहीशी झाली आहे' तं मविष्ठ

संबोधन जसा आला तसा चाकला झाला

भरसभतच राजा स्वर्णवर्माने सोमनाथ-शास्त्रीचा मत्कार केला आणि त्याची लाड भरभरून प्रशंसा केली.

सोमनाथशास्त्रीचा हात पकडून यद्गद स्वरात रावा म्हणाला- शास्त्रीजी, आपण महाविद्वान आहात पणून पुढे कुठही आपण शास्त्रीय संगीतच गात जा लोकगीतांची गोंष्ट आपण विसरूनच जा, कायमची!

परंतु सोमनाथशास्त्रींना त्यावेळी राज स्वर्णत मिलालेल्या आपल्या जयावहल अराही सगळे धाटला नाही मत्ताराणीने अगोवर्णे बोलणे आणि संगीतातली तिची हलक्या दर्जाची रुचि याची त्यांना आठवण झाली त्याने मन अवात केले. दुसऱ्याच दिवशी सकाळी कोणालाही न सांगता राजदरबारातल्या पदाचा त्याग करून ते कुठेच निघून गेले कोणालाच कळत नाही की त्या महान विद्वानाने असा अज्ञानक निर्णय का घेतला

सासूबाईचा रोग

सुमतीला सारसरी येऊन एक बाठवडा होतोय न होतोय तोच घरातली सारी परिस्थिती तिच्या छान लक्षात आली तिने ओळखले की आपली सासू मनीरमा ही पांगली कर्तबगार वाई आहे ती कुठल्याही कठीन अडचणीला धसस्वीपणे तोंड देऊ शकते

एक दिवस एक मावस्येकारक गोष्ट सुमतीच्या कृतीस पडली रोज सकाळ-संध्याकाळ ताटात जवण वाढत घेऊन जाणाऱ्या नणंदेला राखता निने विचारले - 'कुठ जातगा हे घेऊन ?'

बेहंगावर काहीन भान न दाखवता राखा म्हणाली - 'मी आजोला जवण घेऊन जाते आहे, वहिनी !'

हे उत्तर ऐकून सुमती चकित झाली तिने अविश्वासाने विचारले - 'काय म्हणताय? तुमची आजो जिबन्त आहे लजून ?'

डोक हलवत राखा म्हणाली "हो, मुला पाहाची असला तर कल भाड्याबरोबर मी दाखवत तुला "

सुमती मुक टपाने राखाबरोबर निघाली गावाबाहेर असलेल्या आपल्या गुरांच्या गोठ्याजवळ राखा तिला घडून गेली. तेच एका कोपऱ्यात जुव्या-पुराव्या एका खाटवर झोपलेली एक म्हातारी राखून 'ही बघ माझी आजो, वहिनी !' राखा सुमतीला म्हणाली

आश्चर्याने आपल्या नातसुनेकडे पाहून म्हणारीने विचारले 'तू माझ्या नातवाची बायको तारा ?'

इतक्यात राखाने सुमतीला नेघून लवकर निघण्याबद्दल सुचवत म्हटले - 'वहिनो आपल्याला लवकर कायला रुब म परत'

वाटेत सुमतीने तिला विचारले - 'सुमची आजो अशी गोठ्यात का ?'

बैध होता सुमतीने त्याला आपल्या भाजे सासूची दयनीय अवस्था सांगून म्हणजे को तिला बरी करायचा काही उपाय त्यान मागला

सुरक्षेने जाऊन म्हातारीला तपासून आणि सांगितले की तिला झालेली व्याधि

नोट अध्यापक Press Esc to exit full screen mode

प्रथम म्हातारीला गोठपातून आणि बागल्या स्वच्छ जागी ठवण फार आवश्यक आहे

सुमतीने आपल्या तब्यतीला ही गोष्ट मोठ समजावून सांगून आज्ञासमूला घरी आणवले तिला नोट अध्यापक करून सुमती स्वतः तिची सेवा सुध्दा करू लागली तेव्हा परत निघताना सुदर्शनने सुमतीच्या हातावर कसल्याशा घेऊन गोठपा ठवून तिची सासू मनोरमाला कसा चारला घडा शिकवायचा याची योजना सांगितली.

मनोरमा माहेरून परत आली तेव्हा म्हातारी चापली बरी होऊन बकबक-तिकके फिरू लागली होती तिला पहाताच पारा चढून मनोरमा आरडाबोरडा करू लागली- 'म्हातारीला इथे कोणी आणला? तिचा रोग आपल्या सवईना लागला म्हणजे?'

पण सासूला समजावून सुमती म्हणाली- माझा माठा भाऊ चांगला प्रसिद्ध वैद्य आहे तुम्ही इथून गेल्यानंतरना इथे आला होता त्यानेच मांची उत्तम परीक्षा केली, चांगली औषध दिली त्यांना पहाता पहाता आजोबा रोग नवईसा झाला आता त्या एकदम चांगल्या जग्न आल्या आहेत

एक गोळी कुणाला न कळत पाण्यात विरचळवून ते पाणी सासूला 'पायला दिव दोनच दिवत क्षोक्त-क्षोक्त मनोरमेने अधरून घरले.

हे पाहिल्याबरोबर आरडाबोरडा करून घर होक्यावर घेत सुपर्शन नाटक आरंभण "या अशा लोकत राहिल्या तर घरात आपण सर्वांना त्यांच्या रोगाची बाधा होईल, थोड्याच दिवसात माझं बाळंतपण येणार आहे. माझ्या बाळाच्या दृष्टीने हे गैर नव्हे का? मी का गप्प बशीन जाता?"

बास! मनोरमेची बबळी गोठपातल्या झाडेवर ल्हायला वेळ लागल नाही. जागे घेऊन आलेल्या राधाला सर्वेभरमा एकदा म्हणाली- मी इथे राहू नाही शकत राधा! मला घरी घेऊन जा ना!"

"मग! बाजीच्या आजारात तू लव्हत तिला इथे ठवलेत? तुलाही बास इथेच राहायला हवे राधा म्हणाली 'पाच वेळी बस रामाही तेथे घेऊन पोचला तो बायकोला म्हणाला-"तुला आता कुणावर राहवायचा हक्क राहिलेला नाही स्वतःचीच करणी माना तुला भावन आहे मोठयाच पाहुनच लहान साणस शिकतात न? तुझ्याकडून शिकलेल्या या विद्येचा उपयोग उद्या तुझी मुलगीही शासरी गेल्यावर करू लागली तद आश्चर्य वाटायला नको तू आपल्या सासूचा जसा मान ठेवलेस, तसाच तुझी सून तुझा ठेवत आहे त्यात तिची काहीच चूक नव्हे का? या बाबतीत

"बह! बाजोला कसलामा मोठा रोग झालाय तो घरात राहिली तर सवनाच रोगाचा ससर्ग होईल म्हणून आईने तिला इथे गोठपात ठवली आहे राधाने माहिती दिली

पाण्या दुसऱ्याच दिवशी आपली माई आजारी असल्याची बाबती भिळाल्यामुळे मनोरमा आपल्या माहेरी निघून गेली. जाताना घरातल्या सर्व किल्ल्या तिने सुमतीच्या हाती सोपवल्या

चार दिवसांनी सुमतीचा माठा भाऊ सुदर्शन आपल्या बहिणीचे नव घर अन् कुटुंबीय साणस पहावी म्हणून तच्या घरी आला तो आसपास चांगला प्रसिद्ध असा

चांरोबा

हे बोलणें ऐकून रावणाला आनंद झाला तो महापादरवला म्हणाला "एक रहस्यात्मक कोष्ट आहे रेल्या काही दिवसांत ब्रह्मदेवाकडे निघालेल्या पुंजि-कस्थला नावाच्या एका जामरेची मी सम्यता सोडून अनुचित व्यवहार केला होता त्या जामरेने ब्रह्मदेवाला याबाबत सांगितले जसेल ब्रह्मदेवाने मला सावध केले आहे की जर परस्त्रीवर बलात्कार केला तर माझ्या बोक्याचे बोकडे तुझी होतील माझ्या बराकडाची नीट कापना नसल्यामुळे राम माझ्याची युद्ध करण्याला निघाला आहे अज्ञानाने ती धूधूदी मायना करीत आहे "

कुभकर्ण नि राक्षस याचा हा संवाद ऐकून विभीषण म्हणाला हे राक्षसराज तू सोनेवर वा सोहिलत झालास ? सीता म्हणजे एक महासर्प आहे तिच्या छातीत सापाचा फणा आहे त्यात विषा नावाचं विष आहे म्मित-द्वाम्यात अणकुचीदार इष्ट! आहेत खानरांनी लंकेत प्रवेश करण्यापूर्वीच सीतेला रामाकडे परत पाठव राक्षसी वीर करू नकोस हा कुभकर्ण, इंद्रजित अथवा महापादव युद्धात रामाला पराभूत करू शकणार नाही राम तुला जिंकत सोडणार नाही

विभीषणाला विरोध करीत प्रहस्त म्हणाला की रावणाचा सामना करणे कोणाला ही शक्य नाही विभीषणाला अंकड म्हणून इंद्रजितने त्याची भवलेखना केली "पुलस्त्य बंधात तुझ्यासारखा पराक्रमहीन कोणी ही सापडणार नाही राम व लक्ष्मण यांना मारण्यासाठी राक्षस-बीरांनील कोणी ही एक पुरेसा आहे मग तू इतका का घाबरतो आहेस? हशाला पराजित करून देवाना सत्तेची पट्टी रुकून सोडणारा मी काय एका मानवावर जय मिळवू शकणार नाही ?" रावणाने विभीषणाला विचारले

"माझं म्हणणं ऐक नाहीतर आपल्या राक्षस-बलाला मोठा धोका आहे बघ! रामाच्या बाणापुढे कुणाचा ही टिकाव

लागणं शक्य नाही सीतेला परत पाठवण स्वतःच राक्षस कर या राक्षसांचे नि लंकेच सर्वांसाठी शुभदायक होईल " विभीषणाने नीट रक्षण कर आपला विचार सांगितला

बातः मात्र रावणाला हे सद्गन होईना विभीषणाची कठोर शहात निरा-नालस्ती करीत तो म्हणाला तू माझा भाऊ आहेस, म्हणून ठेवून जिंकत आहेस असले विचार अन्य कोणाच्या तांडून एकल असते, तर आता पर्यंत त्याचा मृत इहच द्वसला मसला

हे ऐकून विभीषणाच्या रागाचा पारा चढला तो रावणाला म्हणाला--'तू माझा थोडा भाऊ आहेस, मला पित्यासमान आहेस तयार झाले आणि त्या राक्षसांचा मारून टाकण्याची परवानगी त्यांनी सुद्धीवाला कर मला हा निघाने मी तू सुद्धी रहा

विभीषणाने हानात गद्या घेतली नि चार अन्य राक्षसांसह आकाशात उडाला व राक्ष-लक्ष्मण जंघं होते त्या ठिकाणी पोचला वानरांनी या पोष राक्षसांना आकाशमार्गाने आपल्याकडे येताना पाहिले सुद्धीवाच्या मनात धका वाली की हे पाच राक्षस इकडील रहस्य जाणव्यासाठी वा आपल्याला मारण्यासाठी तर येत नसावेत ? हा विचार त्याने हनुमान व अन्य वानर-बीरांना संशयताच ते थोठ-थोठे वृक्ष व शिला घेऊन तयार झाले आणि त्या राक्षसांचा मारून टाकण्याची परवानगी त्यांनी सुद्धीवाला विचारली

विभीषण आणि त्याचे साथी बनल, शरभ, संपाति नि प्रघत सर्वे जण जाकाशा-
तच सभ राहिल. सुघोष आणि अन्य
वानरांना उच्च सुगत विभीषण म्हणाला-

“राक्षस राजा गुप्त रावणाचा भी माकडा
भाऊ आहे. माझ नाव विभीषण माझ्या
उपदेशावर राणादून एकाद्या सकृष्टित
दाक्षप्रमाण त्याने माझा अपमान केला
म्हणून मी शरदार व घुळावाळांना सोडून
उनेदून निघालो आता मी रामाचा
शरणागत म्हणून आलो आहे.”

हे सर्व ऐकून सुधीर राखाला म्हणाला-
“रावणाचा माकडा भाऊ विभीषण आपल्या
चार सत्कान्यांसह तुला शरण आला आहे.

बाता आपण हाविष असलल बर! याच्यावर
विश्वास ठेवणे योग्य होणार नाही आपला
मित्र बनून, आपल्यात राहून हे दय
पोहणाची बाता काढून देतील अशी ही
शक्यता आहे. नक्का लवि साधून हे
बापल्याला माकड ही टाकतील हा साम्रात
रावणाचा भाऊ आहे. याच्यावर आपण
विश्वास ठेवणे योग्य होणार नाही म्हणून
याला नि याच्या चार साथीदारांना मरकन
टाकण्यात आपल हित मला विमत आहे.

सुधीवाच बोलणे ऐकून जवळ असलेल्या
हनुमानाला राय म्हणाला- ‘सुधीव विचार-
पूर्वक से सोचन आहे, ते सर्वे नू एकलस
ना? तुला काय वाटते ते सांगधोळ?

प्रथम खंयने आपला विचार सांगितला-
“काही ही बसो, शत्रु-पक्षाकडील कोणवर
होळ जाकून विश्वासे ठेवणे योग्य नाहीच
नाही तर या चुकीस फळ नंतर आपल्याला
दोषाव लागल हा विभीषण कसा आहे
त्याचा स्वभाव कसा आहे हे आपण प्रथम
जाणून घेतल पाहिजे.”

“आपला एक हेर याच्याकडे पाठवणे
इष्ट होईल” शरमान सुचवले.

जांबवान म्हणाला- ‘शत्रु रावणाच्या
हाकाने अस शरणागत म्हणून येण्याच काही
कारण मला तरी दिसत नाही. याच्या
बाबत शका आहवाविषय राहावत नाही.

बांबोचा

"आपल्याकडील कोणी तरी' नाऊन विभीषणाला राजणाकडील वृत्त विचाराचं! म्हणजे आपल्याला 'विभीषणाचा' स्वभाव कळेल' भेद म्हणाला.

बोंबटी हुतमान सांगू लागला—

यथील सर्व जण भुक्त कळाने रागत वाहेत की विभीषणाची नोट परीक्षा करूनच त्याला आपल्यात यत्न खाव पण मला हे योग्य वाटत नाही. त्याला आपण जेवळ बोलवले तरच त्याचा चांगुलपणा वा वाईटपणा आपल्याला कळू शकेल ना! त्याचे गुण-दोष समजल्यावर मग त्याला आपल्यात घेणे कसं शक्य आहे? समार असलेल्या ज्योतीची बाह्य-निष्ठा करण्यासाठी गुप्तचर पाठवणे योग्य असत जांबवानच म्हणून ही मला बरोबर वाटत नाही. स्वतः-कालानुसार विशय परिस्थितीत लघ्वरित घटना घडू शकतात. विभीषण हा वसाच इथे आला असेल. राम आणि रावण यांच्या गुण-दोषांचे परीक्षण करून रावणाच्या चुकीबाबत माला समजाऊन

सांगण्याचा प्रयत्न स्थाने केला असून शक्य आहे. राजणाकडून अपमानित होऊन तो आपा शरण'गत म्हणून आपल्याकड आला असेल. त्याचं ह्मण यण मला अकारण व मनःशास्त्रद वाटत नाही. भेद म्हणतो आहे त्याप्रमाणे कोणी जाऊन विभीषणाचा विचारल तर तो काय लगेच रावणाकडील सवें वृत्त सांगत बसेल? तो कसासाठी आला आहे हे स्थान स्वतःच अगांवर सांगून दाकळले आहे. बात मला काही त्याची एक दिसत नाही. त्याच्याबाबत संशय घेण्या-सारखं काही नाही. त्याच्यात चोराची लक्षण मला दिसत नाहीत. मला तो निर्भय आणि निर्मळ वाटतो. वालीचा बघ करून आपण सुधीनाला बानर-राज्याचा राजा बनवले, त्याप्रमाणे राजणाचाच बघ करून आपण विभीषणाला लंकेचे राज्य जाऊ असा वाजोनें ही तो आपणास वारण आला असता. मला काय वाटत ते की आपणास सांगितले. आता यावर आपली मर्जी!"

असंतुष्ट माणूस

सुपुर्ण पूर्वी कुवांग राज्यात एक महान् शिल्पकार रहात असे. त्याच्या हातात अजब कीर्तत्य होते! त्यामुळे त्याचा पांगळा नावलीकिक सामेला होता!

एकदा एका बंनवान माणसाने हा शिल्पकाराला काही मूर्ति बनवून घेण्यासाठी बोलावून घेतले. तो तेथे पोचल्यावर बंनवान माणसाची संपत्ति आणि नाकरवाकरांनी मरलेली त्याची टोलेजंग इमारत पाहून, त्याच्या मनात बंन-बोलत व एव-आशामा-बदलणे आकर्षण वागृत झाले. आपला बंनवा सोडून देऊन येतोय रहावे असे त्याला वाटू लागले.

सुदैवाने एका देवीने त्याची ही इच्छा पूर्ण केली! त्याला अपार संपत्ति मिळाली. शिल्पकाराला सुप आनन्द झाला.

त्याच्या मनात आपली एक विचार नुसते बंन आपल्या जेवळ असून

त्याचा काही उपभोग नाही. त्याच्याबरोबर आपल्याला अधिकार ही बसायला हवा. गेला नि अधिकार पांगळा साह्याने आपले जीवन सुप संतोषअव होईल.

देवीने पुन्हा त्याची इच्छा पूर्ण करून त्याला एक सपम अधिकारी बनवले. आता त्याच्या बोक्पात अधिकाराचेच मृत संचारले.

एके दिवशी शिल्पकार आपल्या काही साचीदारासह एका डोंगरी मूलखात गेला आणि तेथील सुंदर मुली पाहून तो त्यांची बॅड काढू लागला. यावर त्या मुली किचाळू लागल्या. सारा हुंभायार ऐकून काही पहाडी माणसे हातात कावडी-कुदळी घेऊन तेथे आली आणि त्यांनी शिल्पकाराच्या साची-दारांवर हल्ला बडवला. त्या लोकांपुढे शिल्पकाराचे काहीच चालले नाही!

"हुट! या पहाडी माणसांसमोर तर आला नुसते बंन आपल्या जेवळ असून

एक पहाडी माणूस झालो तर' शिल्प-
कार विचार करू लागला.

बास! तो लगेच एक पहाडी माणूस बनला.
एकदा रणारणत्या अन्हात शिल्पकार
शांतात काम करत होता. पण उघातेमुळे
त्याचे डोके मरगळू लागले. इनकमात एक
कळठा उग झाला आणि त्यानं सुपांला
झाकून टाकले. शेतकऱ्याला रवा शिल्प-
काराला - वाटळ 'अरे, चरा हावितकाची
सर ती दगळ आहे! मी दग असतो तर
काय मजा झाली असती!" एक खणही
गेळा नाही तोच शिल्पकार एक डग बनला.
देवीनेच बनवले त्याला डग! इतक्यात
जोरदार वारा झाला आणि तो डगाळा
उडवत नेऊ लागला.

'डगापेक्षा मी वाराच झालो असतो
तर!' त्यानं विचार करायचाच जवकाश,
ही शिल्पकार देवीच्या कृपेन वारा बनून
हवेत फिरू लागला.

थोड्याच वेळाला बाऱ्याने एका पहाडाज्या
टक्कर दिली. पण पहाडाने त्याचा

विस्फुटा परिणाम झाला नाही. तो मुलं'च
हसला नाही अन् वारा पुढं सरकू शकत नाही
झाला!

'इतका शक्तिशाली वारा मुझा पहाडापुढं
कुचकामाचा झाला! मी पहाडच झालो
तर!' असा विचार सहाजिकच शिल्प-
काराच्या मनात आला. अन् पहाडापुढं
देवीने रवाळा पहाड ककन टाकले!

एक दिवस काही शिल्पकार तेथे गेला
अन् झिळेत कथानंतर झालेल्या शिल्पकाराला
पाहून म्हणाले-"ही शिळा खान वाटतेच!
बाषण ही फोडून टाकू आणि रवातून
सुन्दर सुन्दर मूर्ति बनवू!"

हे ऐकून शिळारूपी शिल्पकार एकाच
घाबरेन मनातच तो बोरवला-"देवी!
जगजग मला!"

"तू शिल्पकार झगूनच रहायला, हे
उत्तम!" देवी म्हणाली आणि तिने त्या
शिळाला पुन्हा शिल्पकाराचे मूळ रूप देऊन
टाकले! यानंतर शिल्पकाराने आपला
असंतुष्ट स्वभाव सोडून दिला.

शिक्षण कशासाठी?

कुन्तल देशावर राजा कुशासेनच राज्य होत. शिक्षण कशासाठी आवश्यक असतं? असा

एक प्रश्न त्याच्या मनात उत्पन्न झाला. अरव्या राजसभेत राजाने हा प्रश्न उपस्थित केला.

"शिक्षणामुळे पांढऱ्यापैकी मोठक्या यित्त जाकडाने सुधसं घन जोडला घन त्यामुळे
एक पंडित बोलला.

"शिक्षणामुळे कोर्तो मिळते." प्रश्न म्हात्मा अभिप्राय दाला.

'शिक्षणामुळे जाणसजि दान मिळत! म्हणून शिक्षण आवश्यक आहे. कर्ताने पत
प्रदर्शित केले.

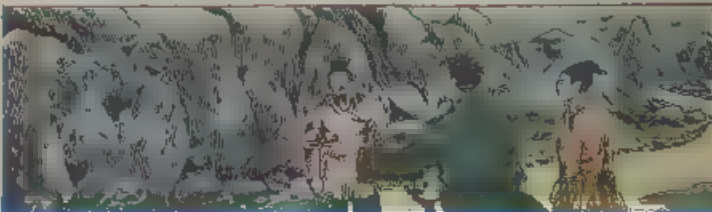
विद्यावान्, माणसाची प्रत्येक ठिकाणी प्रत्येक देशात पूर्णा हुंते इतकंय आहे तर
विद्या हे घन जसे आहे, बडे ते कोणी चौक सक्त नाही म्हणून विद्या-घन हेच जेष्ठ घन
जावे. दरबारी विद्यावान् आपली विद्वत्ता प्रदर्शित केले.

सरीही या सर्व उत्तरांमुळे राजाचे संपादान झाले. राजाला आपल्या जेष्ठप
योग्य उत्तर मिळालेच नाही, आणि तो त्यामुळे नावूष आहे-हे विदुषकाचे हेरन ही उत्त
म्हणाला-"महाशय, मी जे उत्तर देणार आहे, त्यामुळे आपणाना राग येईल!"

मार्ही नाही! तुमं उत्तर आवडतं नाही, तरी मी तुला शिक्षा करणार नाहीं
निर्भयपणे तू उत्तर दे. साय कशासाठी शिक्षण आवश्यक आहे?" राजाने पुन्हा विचारले
आता आपलेच होऊन घाबकत विदुषक बोलला-"होय महाराज! तेच उत्तर वेतले.
असले प्रश्न बनतच जे राग नयेच, अन् जेव्हा तरी ते विद्यावन लोकांना बराच नये-यासाठी
शिक्षण वार आवश्यक आहे.

विदुषकाचे उत्तर ऐकून खारे दरबारी जो जो हसू लागले

राजा कुशासेन क्षणभर मासवेचकित होऊन गप्पच झाला! पण जवळच सानावर
येऊन तोही खरे सवायरोबर आपली मनापासून हसू लागला!

धर्मयुद्ध

अल्हापुरी राज्याचा राजा होता विक्रम-
देव. त्याच्या सेनानायकांपैकी कठीरव
हा कारन बुर होता. एका विजयावसरीच्या
रात्री राजा सारा राजपरिवार आणि
आपल्या सेनानायकांसह चांदण्यात बसून
गाण्यांमोठी करत होता.

इतक्यात एक विचित्रसा घोडेस्वार तेथे
येऊन आपल्या घोड्यावरून खाली उतरला.
"कोण आहेस तू? शत्रु कि मित्र?"
राजपरिवारातील एकाचे विचारले.

तो घोडेस्वार उत्तरला-"मी शत्रु नाही,
अन् मित्रही नाही. मी केवळ एक योद्धा
आहे."

"ठीक आहे. मग तुला इथं काय पाहिजे
बोल बरं!" राजा विक्रमदेवने विचारले.

"आपल्या शक्तीची, पराक्रमाची
कसोटी पाहून घेण्यासाठी एक योद्ध्याला
पुसतं काय हवं असणार?" त्याने प्रश्नाचे
उत्तर प्रश्नाचं दिले, अन् त्याच वेळी तो

हसलाही. सर्वच जण त्याच्याकडे लक्षपूर्वक
पहात राहिले. तो चांगला पुण्या लंबीचा,
मष्ट-पुष्ट आणि कबलशार असा होता.
त्याची काळीमोर शाली चांदण्यात चमकत
होती. अन् तशीच त्याच्या हातात असलेली
कुन्हाडी चमकत होती. त्याने हे रूप
पाहूनच सर्वांची हृदये भीतीने धडधडू
लागली.

"ठीक आहे, तुझ्याशी लढायला आमचा
सेनानायक आणि योद्धा कठीरव तयार
आहे." राजाने असे म्हणताच कठीरव
चटकन् उठून उभा राहिला.

आवर तो वाळीवाला बोझा म्हणाला-
"छे, छे! मी असा लढाई करायला नाही
हाला. पहा हो मासो कुन्हाड! तुमच्यापैकी
कोणीही येऊन या कुन्हाडीने माझ्या
गळ्यावर प्रहार करावा. पण फक्त एकच
प्रहार! आणि अशा तऱ्हेने जो माझ्या
गळ्यावर प्रहार करील त्याने पुढच्या वर्षी

माझ संपाच्या दिवशी, याच कुन्हाडीचा
माझ्या हातचा एक प्रहार आपल्या गळ्यावर
झोलायला सयार असावे!"

ही विचित्र शट ऐकून सर्वजण खो खो
हसू लागले. या घोरदार कुन्हाडीचा आपल्या
गळ्यावर जोरदार प्रहार लाऊन कोणी
जगण शक्य तरी आहे का?

कठीरवने पुढे होऊन त्याच्या हातातली
कुन्हाड घेतली आणि त्याने योद्ध्याच्या
गळ्यावर एक जोरदार प्रहार केला.

पण काय आश्चर्य! ती कुन्हाड योद्ध्याच्या
गळ्यात अर्धीच घुसली अन् इतके होऊनही
त्या जखमेतून रक्ताचा एक टिपूसही बाहेर
बाला नाही! योद्धाही तसाच खिलून उभा
होता, जणू काही पडलेच नाही! त्याने
कुन्हाड बाहेर काढली आणि आपल्या
गळ्याला हात लावून पाहिला. तेथे जखम
वगैरे काही नव्हतोज.

मग पुन्हा शांतपणे कठीरवकडे पहात तो
योद्धा म्हणाला-"दिलेले वचन मात्र विसरू
नकोस हू! पुढच्या वर्षी, याच दिवशी तू
गिरिदुर्गात ये. तिथेच रहातो मी." इतके
बोलून तो एकदम उशी मासून घोड्यावर
बसला आणि आज्ञा तसाच घोडा दामरत
निघून गेला.

या घटनेने सर्वजण आश्चर्याने आपा-
पल्या जागीच खिळून राहिले!

पहाता पहाता एक वर्ष असेच निघून
गेले. विजयावसरीचा दिवसही जवळ आला.
त्या योद्ध्याच्या महिम्याबद्दल राजा किंवा
मन्त्रीही काही माहिती काढू शकले नाहीत.
काही निर्णयही घेऊ शकले नाहीत. काहीही
असो, वचनपूर्तीसाठी कठीरवला गिरिदुर्गात
जाणे भागच होते! त्या योद्ध्याला कठीर-
वाच्या कंठावर प्रहार करू देणे आदयकच
होते. दिलेले वचन निभावले नाही तर
राज्यावर कलंक येणार होता. त्यामुळे
योध्य निघव घेऊन विक्रमदेव व त्याच्या
परिवाराने कठीरवाला योद्ध्याकडे पाठवून
दिले.

पाठवले तर खरे, पण कठीरव बाबून
जिवंत परत येईल अशी कोणाचाच आशा

उरली नव्हवी. आपण एका उत्तम योध्याला मृत अहोत, याबद्दल सर्वच दुःखी होते. कंठीरव मात्र मोठ्या आनंदाने गिरि-दुर्गाकडे निघाला, राखदिवस जंगले पार करीत राहिला. खूप थकल्यावर बरा विराम घेण्यासाठी थोड्यावरून उतरून तो एका झाडाखाली बसला. इतक्यात कंठीरवला कोणाची तरी विकाळी ऐकू आली. त्याने पटकन उठून त्या दिशेने पाहिले तर एका तरुणीला चोरांनी घेरले असल्याचे त्याला दिसले. चटकन आपली तलवार उपसून तो त्या चोरांशी भिडला. थोड्याच वेळात चोर.....गाय लावून पळून गेले.

कंठीरवने त्या तरुणीचे बंधन कापून टाकले. चौकसी करता त्याला कळले की तो एक राजकन्या आहे. यापन्याला चोरां-पाहून वाचवल्याबद्दल कंठीरवला एक अगदी देव ती म्हणाली-“ही जगदी मी तुम्हाला दक्षिण देव आहे. जादूची आहे ती तो बोटात असली म्हणजे तुमच्या घरीरावर कोणत्याही हत्याराचा काहीही परिणाम होणार नाही.”

परंतु जगदी ताकात कंठीरव म्हणाला-“नाही, मी नाही पंडित शक्त ही अंगठी. त्या दिवशी त्या योध्याच्या गळ्यावर मी भारदार कुन्हाड चालवली होती. आता रित्या वचनाला मी बांधला गेलोय त्याच्या हातून आता कुन्हाडीचा वार माझ्या गळ्यावर चालवून घेणं हा माझा धर्म बनतो. बळा परिस्थितीत जादूची अंगठी धारण करणं हा अधर्म होईल. स्वतः वीर असूनही अशा अधर्माची मदत घेणं मला योग्य नव्हे.” इतके बोलून कंठीरव पुन्हा त्या झाडाखाली निघून गेला.

थोड्या वेळाने कंठीरव स्नानासाठी नदीकडे निघून गेला. तो निघून गेलेला पाहून राजकुमारी त्या झाडाखाली गेली. पण तो परत आला, तेव्हा मात्र तो त्याला कुठे दिसली नाही.

कंठीरव नंतर गिरिदुर्गात पोचला तेव्हा तो थोडा कुन्हाड हाती घेऊन तयार

असलेला त्याला दिसला. आपले वचन पाळल्याबद्दल त्याने कंठीरवची तारीफ केली.

स्वतः तयार होऊन कंठीरव गोष्ट्याला म्हणाला-“आता उशीर कसला येऊ शकतो? चला, चाल आपली कुन्हाड! पण हा, एकच प्रहार हो!”

हे आम्हांत ऐकून थोडा जोरजोरात हसू लागला-“एकच वार करीन मी! पण तुला काय वाटतं? वार आम्हांतही तु जिवंत राहू शकशील? अगदीच मूर्ख आहेस तू!” इतके बोलून योध्याने कंठीरवच्या गळ्यावर वारदार कुन्हाडीने जोराचा प्रहार केला.

पण हे काय? कुन्हाडीचा फाट कंठीरवच्या गळ्यात अर्धापर्यंतच गेला! रक्ताचाही गुठ्ठे भागभूष नाही! कंठीरव होता तसाच तसा होता. जसे, काही घडलेच नाही! थोड्याच काळ, पण स्वतः कंठीरवही आश्चर्यचकित झाला. हा परिणाम पाहून त्याचा स्वतःच्या डोळ्यावर विश्वास बसला. त्याने कंठात गतलेली कुन्हाड काढली तरी गळा नसाच्या तसाच! एकादी खूनही नाही कुठे!

थोडा रागावून ओरडू लागला-“कसबल! कसबलं मला!” आणि तो पुन्हा कुन्हाड घेऊन पावला.

आता कंठीरवही थिडका बनू त्याने आपली तलवार उपसली.

इतक्यात गिरिदुर्गाचा राजा आणि राजकुमारी तेथे आले. त्यांनी दोघांना लढायला घेताई केली.

राजकुमारीने राजाला सांगितले की कंठीरवनेच तिला चोरांपासून वाचवले होते आणि अगदी ध्यायलाही नकार दिला होता. पण तिथेच तो स्नानाला गेलेला पाहून अंगडी तिने त्याच्या कपड्यात टाकून ठेवली.

साथ गोष्ट कळल्यावर योध्याने कंठीरव आणि राजकुमारी या दोघांचीही तारीफ केली, कारण त्या दोघांनीही आपापले कर्तव्य निभावले होते. कंठीरवच्या साहस व धैर्य या गुणावर खूब होऊन राजाने आपल्या कर्तव्या विषात त्याच्याशी लावून घेतला, आणि त्याला आगत्या ‘राज्याचा वारस’ म्हणूनही घोषित केले.

जितूची सहनशक्ती

जितू नावाच्या एका माणसाचा राज-
वरवारात नोकरी मिळाली. त्याच्या
कुटुंबातील तसे रोज पाच रुपये पुरेसे
होत, पण त्याला घर महिना चांगला पाचवो
रुपये पगार होता त्यामुळे तो जरा
चढेलपणे वागे.

मितू हा जितूचा लहानपणापासूनचा मित्र.
तो मोठा कष्टाळ होता. गल्ली-गल्लीतून
भाजी विकत फिरून किवा अशोचकाही कामं
करून तोही महिन्याकाठी पाचशेच्याही
वर कमाई करी. पण जितूला मिळणारा
मानपरातब मितूला कसा मिळणार?

राजदरबारातला नोकर असल्याने
सर्वत्र जितूला मान देत. तो समोर दिसला
तर त्याला हात जोडून नमस्कार करीत,
मान लघवून त्याच्याशी आदराने बोलत.
पा सर्वांमुळे जितू मर्यादे बाहेर गविष्ट झाला
होता.

जितूला दरबारात कसा मान मिळतो,
हे पहायला मितू एकादा राजवाड्यात गेला.
नेमकी त्यावेळीच कोणीतरी जितूची
चांगलीच हजेरी घेत होता! ठोकाने चाटेक
ते बोलत होता!

मितूने अवळण्याच एका नोकराला
अवधीने प्रश्न विचारला—“याला विरोध
का करीत नाही हा?”

“विरोध करायला तितकं धैर्य हवं ना!
सगळं निभावून त्याला तितकी ताकत
हवी. ताकतीशिवायच कोणी असा विरोध
करू घजेल, तर नोकरीच जाईल की
हातची! नोकरी गेली की बाहेर
कोण मान देईल त्याला?” नोकर
म्हणाला.

“मग काय हा अधिकारी असाऊ
सर्वांवर भुंकत रहाणार?” हैराण होऊन
मितूने विचारलं.

सर्वांनाच रागावला तर सर्वच कुठे गप्प
रहातात? प्रायेकाच्या सहनशक्तीची एक
मर्यादा असतेच की! पण जितूच्या सहन-
शक्तीला काही मर्यादाच नाही, तुम्हीच
पहात रहा ना!” तो नोकर म्हणाला.

खोली स्वच्छ नव्हती, म्हणून अति-
काव्याने जितूला वायलं होतं. जितूने
त्याला सांगितलं की, बाहुबाबा आला
नाही, मग आपण स्वतःच खोली झाडली.
नंतर अधिकारी पुन्हा ओरबू लागला की
स्वच्छता बरोबर झालेली नाही. पुन्हा
जाऊन बाहुबाबाला बोलावून बाणापला
हवं. जितूने पुन्हा पाहून घेऊन सांगितलं
की, ‘तो नोकर अजून आलाच नाही.’ मग
अधिकाऱ्याने त्याला स्वतः जाऊन त्याचा
पत्ता लावून घेऊन घेऊन यायला सांगितलं.
जितू विचारा पुन्हा जाऊन इकडे-तिकडे
खूप शोधशोध करून त्या माणसाला
घेऊनच परत आला. पण आता ‘इतका
जशोर का केला?’ म्हणून अधिकाऱ्याने
पुन्हा त्याची खरडपट्टी काढली.

हे सर्व पाहून मितूला वाटलं की—‘जितूच
जीवत हे तर गूळमाच्या जीवदापेक्षाही
खडतर आहे.’ तो मनात म्हणू लागला—
“त्यापेक्षा माझं जीवन लाच बरं! मल
कोणी माझ्यासमोर हात जोडत नसेल!
म्हणजे मग आपला मान होता तसाच
पण विनाकारणच कोणी मला अपशब्द तर

बोलत नाही. माझ्याकडून उगाचच चाकरी
तर करून घेत नाही!”

मितूला राजवाड्यात घेऊन जायला ही
परिस्थिती पाहून मित्रून पाताना जितूचं
पाहिलं होतं. जितूला तो आपला मोठाच
अपमान वाटला. मितू इतरांना हे सर्व
सांगेल असेही त्याला वाटलं. म्हणून संध्या-
काळी काम संपवून घरी आल्याबरोबर
आपल्या बायकापोरांना घेऊन जितू मितूच्या
घरी गेला. त्याच्या मनात होतं की—“जरा
इकडच्या-तिकडच्या लज्याचीदया आपल्या
बदाईच्या गोष्टी करू, खूप हींग मारू,
म्हणजे मग आपला मान होता तसाच
राहील!”

जिन्हे जेव्हा मितूच्या घरी पोचला, तेव्हा मितू आपल्या बापकोला- 'राज-वाड्यातलं काम कसं अश्याच हुलक्या उज्या, गुलाबीच आहे.' बरीच हुकिकती सांगत होता. जिन्हे नंगका तेव्हाच आपल्या लबाड्यासह तेथे पोचला.

त्याला पहिल्याबरोबर 'अरे जिन्हे, बरा वेळेवर आलास बघ! आमचा नोकर दोन दिवस येतच नाहीये! घराभासं खूपच के-कचरा जमलाय, जरा स्वच्छ कर ना तु! म्हणशील तितकी मजुरी देईन मी तुला!' असं मितू म्हणाला.

हे बोलणं ऐकून जिन्हे फारच रागावला. पण तरीही तो तसाच मितूला म्हणाला- 'घरी आलेल्या आपल्या बालपणातल्या मित्राच! इतका अवभाव करतोस तु?' आणि मग तो जिन्हेला त्याचहुल चुपच येऊ लागला.

जिन्हेची पत्नीही दुःखाने म्हणाली- 'सावजी, सेव्हा करावधीही एक हद्द असते न! तुमचं हे बोलणं मुळीच आवडलं नाही मला!'

त्याबरोबर मितू तिला म्हणाला- 'वहिनी, माझं बोलणं नीट कळलं नाही तुला! राजदरबारात काम करणारी माणसं रागबीज अजिबात पिसरून जातात. पत्तर कोणी काही म्हणालं, मित्या दित्या तरी ते झकाटघाने ऐकून घेतात-हीच गोष्ट आता मी आपल्या वाळव्चांना उदाहरणा-सह सांगत होतो. दरबारातली जिन्हेची सहनशक्ती पाहून मी तर आश्चर्यचकितच झालो! पण मला आताचं कळून चुकलं, की त्यांची ही सहनशक्ती केवळ राज-वाड्यापर्यंतच मर्यादित असते! बाहेर आलं की, मग माघ त्यांना आपला मानमरातब आठवतो, आता माझ समजलं की दरबारात कसाही रहात असला, तरी खंयच हा माझा लहानपणाचा स्वाभिमानां दोस्त जिन्हेच आहे! त्याचा अवमान झालेला मला आवडणार नाही.'

हे ऐकून जिन्हे-मितूच्या बायका खो खो हसू लागल्या. आणि लाचारीने जिन्हेही हवापात खमिच झाला.

निसर्गातील आश्चर्ये:

कांगारूंचा देश

ऑस्ट्रेलिया हे कांगारूंचा देश मानला जातो. कांगारू हे आदिवासी प्राणी आहे. त्यांचे मुळे दोन पाय वुटके आणि मागचे पाय चांगलेच लामे असतात. त्यांचे खोब उड्या घालून गाणे असा पाया-मुळेच स्थाना शक्य होते. मोठ्या शरीरासह जातीचे जे काँगारू असतात त्यांचा माथा जेडीच्या होवयाच्या एवढा असतो आणि त्यांची उंची ३ फुट (२.९२ मीटर) असते. यांच्यात लहान जातीचे कांगारूही असतात. सर्वात लहान कांगारू सामान्य वर्षागंसा पोटा नसतो.

नकाशु

माणूस जर माणसाला माकड खाऊ लागला तर त्याला नरमली म्हटले जाते. पण मगर आणि मासे कोवून इतर नुसलाही प्राणी आपल्याच जातीच्या प्राण्यांना खात नाही. पण असं केल्यावर त्याच्या कोळपातून काय दुखणे असू येतात? नमरीचे यशु (नकाशु) हे धरे असं नमस्तानक. काही शेंबोव्यां द्वारे हे जे अशु निघतात. ते म्हणजे त्यांच्या लरीरात तयार झालेले जास्तीचे मीठ बाहेर फेकण्याचा एक मार्ग होय.

सापाचे कान

तुम्ही कधी गळदी पाहलाय? त्यांच्या घुनीच्या आवाजानेच माग आपली फण झोकून घेवतो ही कल्पना मुळीच बरीचच वाढी. शाळघाने आपली गंभीर हलवली नाही. तर तो फणही दोस्तगार नाही. खरी गोष्ट अशी, की सापांना कानच नसतात. पण त्यांच्या जिभेत गांठ आवाज ग्रहण करण्याची शक्ती असते. वशा तत्वेन, आपण इतकेच म्हणू पाहू की साप आपल्या जिभेचाच कानासारखा उपयोग करतो.

